

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI||
CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ
HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

Proverbiales Formvlæ Toto Opere Hoc Tertvllianiaco Contentæ, Brevibvs
Scholiis illustratæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73633)

PROVERBIALES FORMVLÆ

TOTO OPERE HOC TERTVLLIA

NIACO CONTENTÆ, BREVI BV S

Scholiis illustratæ.

1. Abiit iam, & reuerti debet. *Tom. 1. lib. de Testim. Anima cap. 4. num. 22.*

Prouerbij huius, quod Teutonibus Gallicisque etiam vſitarum, vſum ipſe Tertull. fuſiſſimè explicat; vt: Abiit ſe hominem, ſit: è corpore exceſſiſſe animam, atque ita inter viuos eſſe deſuiſſe. Sic Græci vti his verbis ſolent: *ἔβηκεν καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος*, hoc eſt: mori; quæ omnia abſcſſum exceſſumque ſignificant. In dictiuncula: iam, quæ longum ſpatium innuit, tota Prouerbij vis videtur conſiſtere. Tanta vis fuit veritatis de reſurrectione & immortalitate Anima; vt ea ex hominum animis, ne in tantis quidem vanarum opinionum tenebris, à maioribus veluti per manus tradita, potuerit euelli; ſed trito vſitatoque Prouerbio ſit frequentata, de iis qui iam dudum eſſent deſuncti; quaſi præſumerent, hoc eſt præcipere, & anticipare animis, corporum reſurrectionem; ſiue animorum, qui exceſſerant, ad ſua corpora reditum, *ἀναστρέψω, ἀνάστασις*, hoc eſt: Reuerti, *ἐπιτραπέειν, ἢ ἀναβιβῆναι*.

2. Abruptum ampliffimum ſalire. *Tom. 3. lib. 5. aduerſ. Marc. cap. 14. num. 231.*

SALIRE, pro: tranſilire vel ſaltu tranſmittere. Vt ſit omnino, aut verba ſaltem intermedia prætermittere. Ab iis ſumtum, qui malunt cõpendium facere itinercis, ſaltu; quam diſpendium commodiore ambulatione. Sic: Maximam campum leuiſſimo ſaltu tranſuolans, Scaliger ad Cardanum. Explicat ſe mox Tertullianus: *Ademiſti tanta de ſcripturis*, hoc eſt, interdiſti, reieciſti, & abruptiſti, vt lacunæ in librorum contextu permagna exſtent. Lib. 5. aduerſ. eundem: *Quantus foueus in Epiftola fecerit, auferendo quæ voluit*. Virgil. lib. 4. *His medium dictio ſermonem abruptit.*

3. Acie figere. *Tom. 1. lib. de Pall. cap. 4. num. 84.*

EST acutè, intentis, & quaſi deſixis in rem oculis intueri. *ἀτρέψω ὄμαρ*. Virgil. *Oculos horrenda in virgine fixus*. Vt qui veſtibus, à naturæ moderatione alienis, hominibusque tranſuerſos de recto ſtatu agentibus, induti, palàm conſpiciendos ſe, aut potius deridendos præbent, omnium oculos in ſe conuertere velle videantur. Vt tamen huiusmodi inſpectio, ſiue ſpectatio, quam captant, cum probro contumeliæque eorundem, geſtantium, ſit coniuncta;

vt non laudi, ſed vitio vertat. Huic ſubiungitur: *Digito deſignare, Nutu tradere*, de quibus infra.

4. Acies macharæ exerta. *Tom. 5. lib. de Pudicit. cap. 14. num. 115.*

QVVM quaſi plenæ iuris, auctoritatis & poſteſtatis habena, effunduntur, in aperta oburgatione. Apud Virgil. Enſe recluſo ibat. Cui cõtrarium eſt illud Cicer. 1. in Catil. At nos vigintiſimum iam diem patimur hebeſcere aciem horum auctoritatis. Habemus enim Sen. Conf. verumtamen incluſum in tabulis, tamquam gladium in vagina reconditum. Sic in Apio: Dentis exerti, ad vulnera infligenda acuti & erumpentes.

5. Nihil ad Andromacham. *Ibid. cap. 8. num. 65.*

Adludere videtur ad veteris alicuius Tragicæ fabulam, nomine *Andromache* inſcripta. Et ex Tertull. colligere eſt, nihil aliud iſthoc Prouerbio ſignificari, quam hiſce: Nihil ad verſum, nihil ad Bacchum, & *ἔδεν πρὸς ἔπος, ἀποσδιόρουσα*, hoc eſt, aliena à re. Nam hæreticos cum hiſtrionibus comparat. Hi allegoricos geſtus accommo-dantes canticis, alia longè à præſenti & fabula & ſcena exprimunt, (vt videatur ad Græca Prouerbia reſpexiſſe, *ἐκτός ἔπος ὀρχησθαι ἢ ὀρχησθῆναι*, vel ad *τὸ ἀπορχησθῆναι*, Extra chorũ ſaltare, & deſaltare) illi, hæretici ſcilicet, eaſdem parabolas quò volũt tribuunt, non quò debent aptiſſimè excludunt.

6. Ad ſcamma producere. *Tom. 2. lib. ad Martyras, cap. 3. num. 44.*

RHENANVS: Locus certaminis, in quo cõgrediuntur athletæ, *στάμια*. Græcis dicitur, quòd iſſoſſa cingi ſoleret, *παρὰ τὸ στατήριον*. Hinc Prouerbialiter dictum D. Hieron. de ſcammate & loco certaminis egredi; pro eo quòd eſt: A propoſito digredi, ſiue, Lineas tranſilire. Sic enim apud illum legendum, ſcribentem aduerſus errores Ioannis Hieroſ. ad Pammachium: Quom ergo iſta quarantur, inquit, cur tu omiſſis, ſuper quibus pugna eſt, de ſcammate & loco certaminis egrediens, in peregrinis & longè alienis diſputationibus immoraris: Porro ſeipſum exponit, quò addit: *Et loco certaminis*. Et, enim idem valet, quòd: id eſt. Non omitrendum, valdè ſignanter loqui Tertull. Nam athletæ & gladiatores produci dicuntur in ſpectaculis ab ipſis munerariis qui ludos edunt.

edunt. Sic mox: *vt ad stadium tribunalis bene exercitati in commodis omnibus producatur.* Ex sententia Tertull. est in theatrum, arenam, locum publicum certaminis adducere, ostentandi periclitandique artem, vireis, gratia; & præmium, siue βραβεῖον auferendi, in arenam descendere. Paulus Leopard. Lib. 1. Miscell. cap. 22. vocis significatum explicat: & *stamma* Erasmi, & Cælij refutat. B. Ambros. lib. 1. Offic. Adhuc athleta in *scammate* sunt, etiam Prouerbialiter; quasi dicat: Etiamnum de præmio certatur, & palma dubia est.

7. Ad quod venimus, hoc age. Tom. 3. lib. 4. aduers. Marc. cap. 7. num. 65.

IN sacris imperari solitum silentium, his verbis: Fauete linguis; & Græcè, ὄψα πᾶς ἔστω λέως, & eadem de causa clamari solitum: *Hoc age.* Idque Plutarchus in Numa dicere videtur: ἄν ἄλλος τι μέγελινὸν διασώζοντες, ὅταν ἀρχὴν ἀπὸς ὄρισιν ἢ ἴσοις διατελεῖν, βραβῶν, ἕκ ἀγα. Muret. Variar. Lect. 15. lib. Prouerbiū igitur erit, quo ad rem institutam attentum aliquem esse iubemus, vt in eam vnam tota mente incumbat: vt nec verbis aliud vsurpet, nec in animo secum cogitet.

8. Ex ære collatio. Tom. 3. lib. aduers. Valent. cap. 12. num. 136.

RHENANVS: Quamquam hic symbolæ & collationis sit mentio, (nam Tertull. *conferunt*, inquit, *in medium*, & mox: *unum omnes bonum conferbant.* Item Iteneus: *Vnumquemque, inquit, eo quod habebat in se optimum florentissimumque conferentes, collationem fecisse.* Rursum mox: *Et secundi Christi, quem Soteren dicunt, ex collatione composita fabricatio nihilominus, quando Vet. exemplaria constanter habent: Ære collatio, video non tam collatio, legi posse, quod omnibus obuium est, quàm: collatio, pro: ære mutatio & alieno; quod in vnum conferentes boni viti, & apud amicū negotiationi intentum collocantes, sic illi quum ornant, tum adiuuāt, prius ab eo sibi cauentes.* Vnde fortassis vulgò Afrorum vsitatum id temporis Prouerbiū, vt: *Ære collatio, aliquid fieri diceretur, aut diues quispiam esse iactaretur, qui propriis opibus non polleteret, sed commodatiuis & alienis.* Sanè apud Irenæum alio loco de hoc ipso Sotere legitur: *In eum disponentibus velut florem suum: vt collocatum, sit hic deposititium.* Idem sensus erit, si *collatio*, legas, aut certè non magnoperè diuersus. Equidem apud veteres multa fiebant *Ære collatio*, quibus operibus inscribebantur hæ notæ: *Æ. R. B. C. O. L.* Ad quem morè fortassis hic respexit Tertullianus. Stips collatio, quæ in pauperum vsus erogatur; & *collatio* siue collecta, quæ & indictio, peditationis pecuniariæ genus: est & *σμβολον* collatio in cænâ: adparatum siue pecuniaria, siue penuria. Vnde, *cæna collatio*, sodalium aut contubernaliū accubatio, vbi suas quisque adferunt epulas, *ἕσπεος*. Prouerbiū in eos conueniet, qui per se nihil valent, sed toti alienis nixi sunt opibus, quibus subtractis corruant, & fide fortu-

nâque fiant expertes. Diuites in cære alieno, vt Horatius dixit: *Meo sum pauper in ære.*

9. Æsopi graculus. *Ibidem* cap. 12. num. 139.

RHENANVS: De hoc exstat Apologus inter eos qui *Æsopo* vulgò tribuuntur. Vnde Græcis natum Prouerbiū: *Ἀισώπιος κολοιδός*, id est: *Æsopius graculus*; Dicitur solitum in eos, qui aliena pro suis ostentant. Horat. 3. Epist. lib. 1.

Quid mihi Celsus agit? monitus, multaque monendus, Primatas vt querat opes, & tangere vitæ Scripta, palatinus quacumque recepit Apollo. Ne, si forte suas repetitum venerit olim Grex animum plumas, moueat cornicula risum Furtiuus nudata coloribus.

Gabriæ *μυθολογία τὸ ἐπιμύθιον* ad sententiam Tertull. est plane accommodatum.

Ἀλλοτριῶς ἡεροῖσιν ἠμφισμένος Ἡὺ γὰρ κολοιδὸς ὄρεάν ὑπερφέρειν: Πρῶτον δὲ δῶρον ἢ χαλιδὸν ἠρπάχει. Μεθ' ἢν ἀπαντες, εἶτα γυμνὸς εὐρέθη.

Ἐπιμύθιον, τὸ ἐξ ἕσπεος χαλκὸς διαλύεται. Quod sic vertimus:

Dum iactat alienis amicta plumulis Præstare volucres ceteras cornicula; Hirundo primum deripit munus suum, Exinde reliquæ, & nuda tandem cernitur.

10. De Æsopi puteo Afinus. Tom. 3. lib. 4. aduers. Marc. cap. 23. num. 349.

VT subaudiuntur verba: *modò venis, modò apparuisti.* In eum qui aliundè incognitus, nullâque celebritate nominis præclarus, & quasi ex angulo modò aduenit; qui latuit, siue, vt verbo Horatiano vtat, *sefellit hætenus*; qui que subito magnum quid & præclarum audeat iactare, immò auctoritatem & gratiam, cum fama sibi vindicare. Quum Apologus, inter Æsopicos, hic non existeret, futile esset aliquid hic ex coniectura adferre, vnde ortum sit prouerbiū: *quidquid alij nungentur περὶ τῆς τῶν παρὰ κούρας.*

11. Agina media, seu Aginæ æquilibrio ferri. Tom. 3. lib. aduers. Hermog. cap. 41. num. 142. & Tom. 5. lib. de Pudicit. cap. 9. num. 73.

IN lib. de Pudicit. *Non enim admittitur exemplorum adæquatio, licet in agina congruentissima, si fuerit saluti nocentissima.* Si, vt ait Rhenan. ex Felto: *Agina* est foramen illud in quo inseritur scapus trutinæ, hoc est, in quo agitur siue vertitur trutinæ, & tum in media *agina* consistere trutinæ dicatur, quoties accidit æquipondium, vt neutra pars preponderat: idem erit cum *Ansa* (quantum ad Prouerbij vsum) que est *λαβή*, in qua examē vertitur, siue in cuius medietullo lingula obuertatur, & huc illuc nutat, dum lancibus æquatis respōdeat summo puncto, hoc est, neutro inclinet, sed æquo momento discrimen partiatur. Vfus Prouerbij esse poterit in eos, qui neutrarū partium sunt, sic vt neque hos neque illos offendat. In eos qui virtutes amplectitur, quæ mediocritates sunt quædam

inter extrema vitia constitutæ. In iudices integros, & similia. Videantur Adnotat. Pamelij.

12. Alexandro sublimior. *Tom. I. Apolog. cap. II. num. 173.*

IN elati excelsique animi homines. Decâtariissima animi in *Alexandro* Magno altitudo, quæ in dictis iuxta ac factis enituit. Qui nihil sibi quod ipse perficeret, à patre relinqui, puer doluerit; qui in Olympiis stadium decurrere, nisi cum Antagonistis Regibus, recusat; qui Asiaticum regnum dispartiri cum Dario, rebus integris, noluerit; qui quum ab Anaxagora innumerabiles esse mundos audisset, illacrymarit, qui nedum vnus dominus esset factus.

13. Amazona audacior. *Tom. 3. lib. I. aduers. Marc. cap. I. num. 14.*

AMAZONES, vel *Amazona*, singulare omnium seculorum exemplar, inquit *Iustin.* lib. 2. Quorum audaciæ, plusquam virilibus, plena facinora, bella, expeditiones commemorantur. At quoniam audacia in muliebri sexu cum impudentia plerumque est coniuncta, Prouerbiū in eos conueniet, qui impudenter sunt audaces & temerarij. Videantur Adnotationes Pamelij.

14. Aries in nos temperatur, quo quassatur caro. *Tom. 3. lib. de Resurr. car. cap. 5. nu. 43.*

ARIES, trabs funibus tensa suspensa, cuius caput ferro vestitur, vt durissimam, arietis instar, frontem videatur habere; & more etiam arietis retrò ducitur, vt maiore impetu feriat, subruatque muros. Hinc verbum *temperari*, quod in adparatu & libratione in ictus destinata, arte opus esset & certa temperatura. Subiungit *Tertullianus* verbum *quassatur*. *Virgil.* pulabant ariete muros, labat ariete crebro ianua, arietat in portas. *Cicero:* Aries murum percusserit. Prouerbiāliter dici poterit, pro eo quod est, validum argumentum nobis obicitur, quod difficile sit dissoluere. Aperta vi oppugnatur. Vt Arietes, & Cuniculi in argumentis, inter se opponantur.

15. Aristide iustior. *Tom. I. Apolog. ca. II. nu. 173.*

TAM celebris apud Græcos, & præsertim Athenienses iustitia & æquitas *Aristidis*, vt *Tertullianus* dixit cognomentum meruerit. Tanta non legum modo, sed æqui boni etiam fuit in homine obseruantia, vt hoc solo nomine in exilium ab improbis sit eiectus, & diuersis studiis cum *Themistocle* Remp. administrarit.

16. Aspis à vipera venenum mutuatur. *Tom. 3. lib. 3. adu. Marc. cap. 8. num. 53.*

DE *Aspide* sic *Plin.* lib. 8. cap. 23. Colla *aspidum* intumescere nullo ictus remedio, præterquam si confestim partes contractæ amputentur. Tam præstantem scilicet est venenū. De *viperis*,

eodem lib. cap. 29. Serpentum *vipera* sola terra dicitur condi, ceteræ arborum aut saxorum cauis, (sed *Aristot.* lib. 7. de natura animal. contrā tradit, *viperam* sub petris sese condere, reliquis serpentes in terra abdi) omnia secessus tempore veneno orba dormiunt. *Li. 7. cap. 2. ait:* Qui montem *Athon* incolant, *viperinis* carnibus ali. Quod certè argumentum est veneni minus efficientis. Prouerbio igitur isto significabitur pestilentissimum à minus malo ad nequitiam edoceri.

17. Attalicæ diuitiæ. *Tom. 5. lib. de Ieiunio cap. 15. num. 94.*

SI *Attalicæ* legatur, nihil difficultatis, notæ *Attali*, Regis *Pergameni*, diuitiæ, quas pop. *Rom.* ex hæreditate adierit. De quo *Horat.* in *Odis:*

*Non spes neque Attali,
Ignotus hæres regiam occupauit.*

&: *Attalicis* conditionibus. Vt magnificæ & superuacaneæ illæ diuitiæ atque delitiæ, panī opponantur; hoc est simplicissimo victui. Sin *Attalicæ*, personatæ illæ in cultu & vestibus lautitiæ intelligentur. Nam *Attalicis* (ex *Atella*, *Campaniæ* oppido) histronibus celeberrimis, hoc ius concessum erat, vt personam in scena deponere non cogentur. Vnde fabulæ personatæ, pro *Attalicis*, *Actis* & *Actis*. Dicitur in vestitum superuacaneum, & ad luxum ostentationemque comparatum.

18. A toga ad pallium. *Tom. 1. lib. de pallio c. 5. num. 94. & cap. 6. num. 116.*

RHENANVS: *Pallium* Græcorum erat & *Philosophorum*. Hoc etiam *Romani* toga reiecta amiciebantur. Hinc illud admirantis vulgi dicitur de potentioribus ad *Christianam* religionem transgressis: *A toga ad pallium*. Vnde motus *Tertullian.* vt scriberet pro *Pallio* librum. *Amman.* *Marcell.* de *Juliano* Aug. Namque in pace, inquit, eius mensarum tenuitas erat rectè noscentibus admiranda, velut ad *pallium* mox reuersuri.

19. Cæcus à cæco in eandem deductus foueam. *Tom. 3. lib. 3. adu. Marc. cap. 7. nu. 44.*

PROVERBIUM vel ipsi *Seruatori* visitatum *Luc. 6.* quoties indoctus indoctum docere conatur, vel imprudens imprudenti dare consilium; atque ita in eodẽm errores, aut prauas opiniones secum præcipitat. *Tertullian.* sic interpretatur. Ab eodem rationem errorum & ducatum mutuari.

20. Cæcus in petram offendit. *Tom. 3. lib. 5. adu. Marc. cap. 7. num. 119.*

TERTULLIANVS allegoricus de *Marcione*, qui errorum prauitate excæcatus, malè de *Christo*, (petra spiritali) sentiret. Non absimile: Impingere in scopulum. *Lib. de Trinitate, ca. 28.* *Diabvus* istis locis, quibusdam effusis luminibus orbatus, totus sit in doctrinæ suæ cecitate superatus. Vturpabitur in eum, quem opinionum peruersitas ad absurda quæque præcipitem agit.

21. Cædere cominus. Tom. 3. lib. 2. adu. Mar. cap. ult. num. 205. & lib. 3. cap. 5. nu. 14.

COMINVS cædere, cominus dimicare, συστάνην μάχεσθαι, καὶ ἄλληλων; cui contrarium, πρόβαθεν, διαδοξατων ἢ βελων. Translatum à bello, in quo nunc conferti pugnant gladiis, & conferere, siue conferre manus dicuntur; nunc machinis aut etiam amentis procul rela in hostem torquentes. Vtemur eo, quum significare voluerimus, nos rem propius, seu de propinquo vel le expendere, agitare, & disputare. Argumenta ex rei ipsius natura, non extrinsecus adsumta, ad infirmendam alicuius sententiam, adferre.

22. De calcaria ad carbonariam. Tom. 3. lib. de Carne Christi cap. 6. num. 52.

RENANVS: Calcaria taberna est, vbi calx radetur aut veditur. Sic carbonaria, à carbonibus. Vfus erit, qui res fordidæ aut molesta, æquè fordidæ aut molesta mutatur. Et elegas Prouerbiū est, quoties de impuro loco ad nihilo puriore nos recipimus. Quum ex vno malo in aliud diuersum incidimus. Postquã Tertull. Marcionis respōdisset impurissimæ heresi, ad Apellis æquè impuri conuentionem sese accingit. Nō abūmille: E Scylla in Charybdin, è fumo in flammam. Nisi quod illo Prouerbio quædam malorum diuersitas, & quasi repugnantia significari videatur, vti calx & carbones, ratione contrariorum colorum, repugnant. Sumtūque est ab iis, quibus fordes odiolæ, neque facillè vestitum contaminari sibi patiuntur, quod fuligo vtrorumque efficit.

23. Campis suis diffundere. Tom. 5. lib. de Trinitate cap. 6. num. 26.

Hæc inter se opponit Nouatianus: Intra hæc corporis nostri lineamenta modum aut figuram diuine maiestatis includere; & suis illam interminatæ magnitudinis campis sine vilo sine diffundere. Nota sunt patentia æquora camporum & immensitates, in propria vocis significatione. Et illud Virgilij:

- Equites Messapus in armis,

Et cum fratre Coras, latus diffundite campis.

καὶ τὴν μεταφορῶν hæc: Rhetorum campus; In aliquo campo Oratorem versari; Ex ingenti quodam immenso quæ campo in exiguum gyrum Oratorem compellere. Et: Hæc latissimum dicendi campum Rhetori solent aperire. Ex quibus & huius & sequentis Prouerbij vsus patet.

24. Campus fufus & latus aperitur. Ibid. ca. 28. num. 127.

CVI contrarium: Non habere satis magnum campum in quo versetur, apud Ciceron. Nouatianus etiam alibi eodem libro: Hæc breuiter sint nobis dicta & strictim posita, & non longa disputatione porrecta. Latius enim potuerunt porrigi, & propensiore disputatione produci.

25. Capitis supercilio loqui. Tom. 3. lib. adu. Hermog. cap. 27. num. 91.

IN supercilio notatur fastus, qua parte aut negamus, aut annuimus. Haud dubiè mutuatus ab Homero illud est Tertullianus Iliad. a. Thetis ad Iouem:

Νημερτὲς ἐδὴ δὴ μοι ὑπόχεο, καὶ κατάνευσον. id est:

Haud dubitanda mihi promitte atque annue.

Respondet Iupiter:

Εἶδ' ἄγε τοι κεφαλῇ κατάνευσμα, ὄφρα πεπιθῆς;

Τὸ πο γὰρ ἐξ ἐμέθεν γε μεθ' ἀθανάτοισι μέγιστον

Τέκμαρ, ὃ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, ὃδ' ἀπατηλὸν

ὃδ' ἀτελεύτητον γ' ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατάνευσσῃ.

ἢ καὶ κτανέτην ἐπ' ὄφρῳσι νεῦσε κρονίων. id est,

Annutabo tibi capite, ut bene sis a quiescas;

Hoc siquidem magnū est Diis cum immortalibus à me Iudicium, neque enim reuocabile mi, neque fallax,

Quodque tibi capite annutaro, neque imperfectum. Dicta supercilio Saturnius annuit aris.

Vnde Plinius Lib. 1. Epist. ad Octauium Rufum: Vide in quo me fastigio collocaris, quum mihi idem potestatis, idemque regni dederis, quod Homerus Ioui:

Τὸ δ' ἕτερον ἐδὴ ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν, Vnum concepit voto pater, annuit vnum.

Nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere voto tuo possum. Huc pertinere non temerè existimem: Cenforium supercilium, quasi qui supercilio solo vel damnet, vel probet, quod alij tertricam seueritatem interpretantur.

26. Catharticum dare. Tom. 1. lib. de Pallio cap. 5. num. III.

Καθαριστὴν ἢ καθαριστικὸν φάρμακον, ἢ καθαριστὴν, medicamentum ventris, siue quod alium deicit. Hinc ὑπὸ ἡλατων dictum Hippocrati. Explicat se Tertullian. Sermone me suscipisti medicamine sapientissimo, ex Græco Senario:

λόγῳ μὲ ἐπέσασ φαρμάκῳ σοφωτάτῳ. Καθαίρειν est lustrare & expiare, ad quod adludit Horat. lib. 1. Epist. 1. loquens de vitis animi:

Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem

Possis, & morbi magnam depellere partem.

Et: - sunt certa piacula, quæ te

Ter purè lecto poterunt recreare libello.

Huc pertinet: Elleboro purgare, & similia.

27. Catone sapientior & grauior. Tom. 1. Apolog. cap. 11. num. 173.

CATVM Sabini acutum dixerunt, vnde Catonum nomen. Huius autem Catonis, apud Tertull. primi & Cenforij, elogium, habes apud Plinium lib. 7. cap. 27. & apud Ciceron. lib. de Amici. vbi de Catone Lælius: Aut enim nemo; aut, si quisquam, illè sapiens fuit. Et in lib. de Senect. qui Catonis huius nominis inscribitur.

28. Caucafo abruptior. Tom. 3. lib. 1. aduers. Marc. cap. 1. num. 15.

TERTULLIANUS
DE PALLIO
CAP. V
173

CAVCASVS, mons Scythiæ vastissimus, cuius, vt ait Plin. lib. 6. cap. 5. iuga, in Colchica Ponti regione ad Rhiphaos montes torquentur, altero latere in Euxinum & Mæotim deuenxa, altero in Caspium & Hyrcanium mare, variis nominibus. Virgil. 4. Æneid.

Durus genuit te cauitibus horrens

Caucalus, Hyrcanaque, &c.

quibus verbis: *abruptum* explicatur. In hominem agrestem, & durum, intractabilem & inhospitalem.

29. Cerebrum vel cor non habere. *Tom. 3. Lib. 4. adu. Marc. cap. 10. num. 118.*

IN hominis cerebro, spirituum vitalium receptaculo, suprema & quasi regia rationis potestas; in corde totus ipse vitæ fons, & sapientiæ sedes. Hinc vecordes & insipidi, cerebro cordæque vacui dicuntur. Atque ad eodē ipsa corporis vitia, si vel cerebro vel cordi sint adfinia, mentem quoque & rationem labefactant. Notus Æsopi apologus de vulpe caput larvæ admirante: *ὁ διακεφαλῆ, ὃ ἐγκέφαλον ἔχει, πρὸς τὸς κατὰ τὴν ψυχὴν λόγους.* O quale caput, & cerebrum non habet.

30. Cerui in prælio. *Tom. 2. Lib. de Coron. milit. cap. 1. num. 18.*

RHENANVS: Prouerbialē figuram sapit; natum vt apparet, ex illo Chabriæ Apophthegmate, qui dixit: Formidabiliorem esse ceruorum exercitum duce leone, quàm leonum duce ceruo. Meminit Plut. Ceruus & simplex & notæ timiditatis animal, cuius omne in fuga præsidium, quum sit perniciosissimum. Hinc ceruini viri dicuntur, quum fugæ magis quàm viribus fidunt, quique formidolosi sunt. Quibus Mauors, vt ait Virgil. li. 11. Ventosa in lingua pedibusque fugacibus; & apud Homer. Iliad. a. Achilles Agamemnoni timiditatem in congressibus præliorum exprobrat:

ὄνοβαρὲς κωὸς ὄμματ' ἐχον, κατὰ ἴνυ' ἐλάφοιο:

Ebrie, ceruinum cor habens, oculisque caninos.

31. Chrysiippus ad elleborum. *Tom. 3. lib. de Anima cap. 6. num. 89.*

CHRYSIIPPVS Cleanthis discipulus, homo acerrimo ingenio, de quo versiculus:

εἰ μὴ γὰρ ἦν χροσσιππος, ἔκ' αὖτ' ἦ σόα.

Nisi fuit Chrysiippus, haud fuit Stoa.

Refert Valer. Max. lib. 8. cap. 7. Carneadem cum Chrysiippo disputarum, elleboro se antè purgare solitum, ad exprimendum ingenium suum attentius, & illius refellendum acrius. Idem A. Gell. lib. 17. cap. 15. Carneades Academicus scripturus aduersus Stoici Zenonis libros, superiora corporis elleboro candido purgavit. Et cap. vbi ellebori efficientem & duplex genus explicat. Et Plinius lib. 25. cap. 5. idem Carneadi adtribuit, & ellebori naturam describit. Tertullianus ipsi Chrysiippo tribuere videtur: *sententias suas non intelligendo, valetudinis corruptelam suspicari.* Quod Valerius de Chrysiippo

eodem capite scribit: Cuius studium in tractandis ingenij sui monumentis tantum operis laborisque sustinuit, vt ad ea quæ scripsit, penitus cognoscenda, longa vita sit opus. Et vt Cicer. de eodem: Quædam, inquit, proponebat, quæ ne ipse quidem potuit dissoluere. At Lucianus fabulatur in 2. verar. Narrat. lib. Non licuisse Chrysiippo in beatorum insulam immigrare, nisi quartū iam sumto elleboro. Ad ludens huc, quod ter in vita bibisse memoratur. Hinc elleborum bibere, edere, eoque se purgare iubentur, qui mentis capitique vitia sibi leuari velint.

32. De cælo superuenit. *Tom. 1. Apolog. ca. 10. num. 162.*

VIDEANTVR Adnotationes Pamelij. Explicat Tertullianus in ignotos, & vel ex inopinato apparatus; qui & cælestes & cælo delapsi, vel è cælo cecidisse dicebatur: *ὄψεσθε πετρεῖς.* Illud sumtū videri potest à scenis Tragicis, in quibus ferè, *ἀπὸ τῆς μηχανῆς θεός.* Est enim machina supra scenā locus, vnde ex improuiso Deus aliquis apparebat.

33. De cælo in cœnum. *Tom. 2. lib. de Spect. cap. 25. num. 189.*

TERTULLIAN. De Ecclesia Dei, in Diaboli Ecclesiam tendere. Et lib. de Coron. milit. De castris lucis in castra tenebrarum nomen deferre. Elegantiā adfectauit Tertull. *ἐκ τῆς παρονομασίας,* vt sit luci tenebras, vitæ mortem præferre. Quum ab honestissimis actionibus studisque, ad flagitia, ad vanas turpesque exercitationes deflectimus.

34. Cœna æstiuæ post assum. *Tom. 3. lib. de Anima, cap. 32. num. 387.*

VIDETVR innuere Tertullianus in cœnis æstiuis, post assum, hoc est: carnes affas, nihil præterea ferculorum importari solitum, ita vt finis cœnæ fuerit assum. Vti Empedocles in ardenti Ætna probè assus, in nullum aliud corpus est mutatus, atque idèd finis fuit metensomatoseos. Quid si huc adludat? Græcis, qui oua cum turdis & leporinis carnibus ac mellitis placētis, secundas menfas dabant, mos iste fuit, vt in fine cœnæ linguas igne torridas post sermones, degustandas darent. Quare, finitum aliquid esse, nihil esse reliqui, Prouerbio significabitur.

35. De corio suo ludere. *Tom. 1. lib. de Pallio, cap. 3. num. 49.*

AChamæonte tractum, qui toto corpore adtigerit, præter rubrum & albū. Itaque adagium patet in hominem versipellem, inconstantem ac pro tempore in omnem habitum sese vertentem. Cui simile: Proteo mutabilior.

36. Creso & Crasso copiosior. *Tom. 1. Apolog. cap. 11. num. 173.*

CR O S I Lydorum Regis opulentia apud Græcos in Prouerbum abiit, qui Cyro Perse bellum

bellum facere ausus. *M. Crasso* apud Roman. diu-
ris cognomentum additum, qui in agris suis Se-
sterium vices mille possedit; & neminè esse di-
uitem, nisi qui exercitum alere possit suis fructi-
bus, dixisse memorat *Cicer.* in Paradox.

37. Cubito pellerè. *Tom. 3. lib. de Anima cap. 55. num. 605.*

SI quid perperam dictum aut improbius re-
prehendimus, in latus proximi, cuius dicta
non probamus, cubitum impellere solemus, &
procul à nobis, quasi abhorrentes, derestationis
caussa, arcere. *Horat.* lib. 1. *Epist.* 6.

*Mercesur seruum, qui dicitur nomina, lauum
Qui fodiat latus.*

Intelligit seruum à memoria, siue nomenclato-
rem. Vbi fodere latus, est manu vel pùgere, vel tū-
dere, quod fit monèdi, suggerendi, & impellendi
gratia. Erit igitur, adspèrari & respuere homi-
nes tam praua opinione imbutos.

38. Cuneo extrudere. *Tom. 3. lib. 1. aduers. Marc. cap. 21. num. 150.*

HOc cuneo veritatis omnis extruditur hèresis. *Cu-
neus*, ferreum vel ligneum instrumentum,
quo, vt ait *Virgilius*, scindebatur fissile lignum; à
cuius forma, *Cuneus* in acie pedites conferti, qui
iuncti cū acie, primo angustius, deinde latius pro-
cedunt, & aduersariorum ordines rumpunt, quia
à pluribus in vnum locum tela mittuntur. Qui-
bus opponitur ordinatio, quem forficem vocant,
que lectissimis militibus confertis in *V.* litere for-
mam componitur, & illum *cuneum* excipit, atque
ex vtraque parte concludit. Quo factò, aciem
non potest erumpere. Ex priore significato sunt
illa: *Malo nodo, malus quarendus cuneus*; à fe-
dioribus roborum, pro malum malo rerunde-
re; & *clauum clauo pellerè*. Ad quæ hîc adlu-
dere videtur *Tertull.* In sequentibus ludere vide-
tur altero significato.

39. Cuneo occurrere. *Tom. 3. lib. de Resurr. carn. cap. 2. num. 18.*

SVMTVM à remilitari. *Virgil.*

*Agmina densentur cuneis. - & : omnes
Dant cuneum, densaque ad muros mole feruntur.*

Quæ globus ille virum densissimus erget.

Etique valida confertaque alicuius rationibus
argumenta opponere.

40. Cuneum primum congressionis arma-
re. *Tom. 3. lib. aduersus Valent. cap. 3. num. 24.*

CVI subiungit *Tertullianus*: *detectorem con-
scientia illorum, primam hanc victoriam auspica-
mur.* Sic Antecursores, equites præmissi, so-
lent detegere hostilis copias, insidias, & nume-
rum. Et prima victoria quasi omè est pugne. Om-
nia translata à confictu martio prælij, ad disputa-
tionem, quod est certamen litterarium.

41. Demosthene eloquētiore. *Tom. 1. Apolo. cap. 11. num. 173.*

Nihil *Demosthenis* oratoria vi clarius, inquit
Valer. Max. lib. 4. cap. 5. & cap. 7. lib. 8. *De-
mosthenes*, cuius commemorato nomine, maxi-
ma eloquentia consummatio audientis animo
oboritur. *Quintil.* lib. 9. eiusdem commemorat
elogium.

42. Digni nutu loqui. *Tom. 3. lib. adu. Her- mog. cap. 27. num. 91.*

IN *Apolog.* cum digitorum supputariis gestibus. Pri-
scis vîitata supputandi ratio, quæ fiebat digito-
rum flexu. *A Vener.* Beda loquela digitorum, siue
per gestum digitorum, dicitur. *Alex. ab Alex.* l. 1. c.
14. Veteres gestu manus, modò dextra, modò
sinistra, & digitorum depressione aut circumfle-
xione, sæpè annos dinumerarunt, &c. Ad quem
morem adludit *Tertull.* quum addit: *nutu accom-
modato; alius tollens, & quasi retrò iactans.* Vîurpa-
tur in hominem plus nimio sibi fumentem, & pro
arbitratu suo, quod lubet, statuentem.

43. Digno destinare. *Tom. 1. lib. de pallio cap. 4. num. 84.*

TERTULLIANVS lib. de *Veland. virg. dum,*
digitis demonstrantium titillatur. Est potentis,
digitis denotare & monstrare. *Hora.* *Ode 3. lib. 4.*

*Quod monstror digito prætereuntium,
Romane fidicen lyre.*

& lib. *Ep. od. 4.* explicat nostrum prouerbi-
um ex *Tertull.* sententia:
*Videsne sacram metiente te viam
Cum bis ter vlnarum roga,
Vt ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio?*

44. Dimicare ad certum. *Tom. 3. lib. 3. adu. Marc. cap. 5. num. 14.*

SOLENT gladiatores & pugiles inter se con-
gressuri, ante quam ad manus ictusque veniât,
quoddam quasi prælij specimen edere; & vt *B.
Paulus* ait: aërem verberare. *Virgil.* lib. 5.

*Talis prima Dares caput altum in prælia tollit,
Ostenditque humeros latos, alternaque iactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.*

Tum postmodò:

Immiscētque manus manibus, pugnamque laceſſunt.

Et lib. 12.

- Venōsque laceſſit

Itibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.

Potest & videri sumtum à iaculatoribus, qui sco-
pum, ad quem colliment, sibi proponunt. Huc
pertinet *B. Pauli* illud *1. Cor. 9.* Ego itaque sic
curro, vt non in incertum; sic pugilem ago, non
velut aërem feriens.

45. Dimicare cominus. *Ibidem. vide: Cæde-
re cominus, superius.*

46. Epicitharisma post fabulam. *Tom. 3. li. aduers. Valent. cap. 33. num. 367.*

RHENANVS: Quum fabulæ recensebantur olim publicè, ad demulcendos spectatorum animos, qui tædio longa narrationis iam languebant, in fine, priusquam dimitterentur, citharædus aliquis prodibat. Solent & ante & post iustam fabulam quædam cani in odeo à re aliena, ad Auditorum fastidia dispellenda dumtaxat. Vnde illa proœmium quasi præcentio, *ὄπδ τῆς ὀμιλίας*, ante cantum ordinarij, quod Rhetores per translationem suæ orationis Exordium dixerūt. In Poësi, Prologus, & contrà, Epilogus. In tibiarum intentione, Proaulion. Poterit dici, corollarium vani alicuius cæpti, aut commentum additum.

47. Fauos post fella gustare. *Tom. 2. lib. de Cor. milit. cap. 14. num. 196.*

RHENANVS: Prouerbij speciem habet, de eo vulgò dici solitum qui toleratis aduersis, lætioribus tandem rebus potitur. Huc faciunt illa: Ex tempestate in portum; post agonem corona. Vulgare: Ab atro pane ad candidum; virtutis radices amara, fructus suauissimi.

48. Fibulam laxare seu relaxare. *Tom. 2. lib. de Coron. milit. cap. 11. num. 144.*

RHENANVS: Prouerbialiter dictum, pro: Aperire fenestram, & aniam dare delictis; quæ & ipsa Prouerbij schema habent. Huic opponitur quod idem lib. de Monogamia dixit: *fibulam imponere*, quod est, compescere & cohibere. Natum videtur à *fibula* cinguli, qua vestis fluxa adstringitur, vel adstricta remittitur. Virgil.

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.
Sed quoniam ad carnis lubricas voluptates plerumque Tertullianus refert; referri poterit ad *fibule* adstringentum, qua olim adolescentulis in venerem prurientibus pronisque partibus genitalibus traiciebant, quod *infibulare* vocabant. Cuius rei ratio est apud Corn. Celsum, mentio apud Martial. & Iuuenal. ut in eos dicatur qui ruptis pudoris repagulis, in libidinem præcipites feruntur, & dissoluti in omne licentiæ genus.

49. Filum tenuissimum pendente vestigio adgredi; *fortassis*: ingredi. *Tom. 5. lib. de Pudic. cap. 10. num. 83.*

TERTULLIANVS sese explicat, & à *funambulis* hoc locutionis genus, translatum significat, dum præmittit: *funambule pudicitie*. *Funambuli*, *νευροβάται*, & *χοιροβάται*, per extentum funem incedebant, cuiusmodi incessus in imperitis periculo lapsus non carebat; Et hinc *vestigio pendente* (nam in aëre pendere videntur) opponit: *In gradu totum esse, in solido esse*. In eos ergo competet, qui rem periculo plenam adgrediuntur. Ouid. de casuum humanorum varietate:
Omnia sunt hominum tenui pendenti filo.

50. Fossam determinare. *To. 3. lib. de Præsc. adu. hæret. cap. 10. num. 68.*

RHENANVS: Ultra quàm transilire non liceat, Metaphorica locutio. Vallum castrorū confuenit, vel ex cespite aggesta humo, vel du-

cta ingenti fossa, quam quum munitioibus nemo transcenderet, communiti, intra quam milites contiuebantur; vel huc pertinet, quod supra de *Scammate* dictum est. Erit igitur, certas alicui leges esse præstitutas, à quibus nefas sit recedere. Græcis non absimile, *ὕπερ τῶ ἐσχηµάτε-
ρα τῆς ἀν,* ultra fossam salire.

51. Fluctus vtrimque te inuoluunt. *T. 3. li. I. adu. Marc. cap. 7. num. 50.*

ATempestate maris, & decumanis fluctibus, ad Argumenta vtrimque aduersarium capiētia. Nam & dilemmate vtitur, vtrimque siue ex vtraque; argumenti parte constrictus & irretitus teneris. Potest & vlturpari in eum, qui geminis & ancipitibus malis circumcluditur. Virgil.

Vario curarum fluctuat æstu.

52. Frenare. *Tom. 5. lib. de Pudic. ca. 16. n. 136.*

TERTULLIAN. Tenebitur frenandis continentia coniugis. Vt atissima ab equis Metaphora. Virgil.

Instititque dedit gentem frenare superbas.

Horatius:

Hanc (animum) frenis, hanc tu compesce catenas.
hoc est: coërce & comprime animi perturbationes. Cui opponit ex Tertull. *fibulam laxare vel relaxare carni*. Cicero: alicui frenos furoris iniicere, & alicuius furorem frenare.

53. Frenos relaxare, vel laxare. *Tom. 5. lib. de Pudic. cap. 2. num. 22. &:*

Frenos restringere. *Ibidem.*

CONTRARIA sunt. Virg. lib. 1. *Æncid.*

— Qui sedere certo

Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas.
Cicero: Alter frenis eger, alter calcaribus. Tertull. ad disciplinā transtulit, ut significet, vel nimia indulgentia, vel immodica severitate, in disciplina obseruatione vti.

54. Fronte sua proponi. *Tom. 5. lib. de Monogamia. c. 12. n. 100.*

RHENANVS: quod liberè & apertè debeat proponi, nō coactè & rectè. Vera fronte apud Cice. pro C. Rabir. est ex animo & citra fucum facere quid vel dicere; & contrà: mendaci fronte & vultu; per simulationem. Hinc illud: *Fronti nulla fides*. *Frons* enim & oculi declarāt maximè adfectū animi. Et apud Terētium: *Vultum fingere*, est componere ad simulandum vel dissimulandum aliquid. Opinor tamen verisimilius ad hoc respexisse Prouerbij Auctores. Quum in fronte pudori sit sedes) vnde perfricta frontis homines) quum quid ab honestate non discrepans, quòdque non temerè vertat pudori, vel facimus vel dicimus; nostra fronte id nos facere vel dicere, possumus vlturpare. Quum si quid contrà vel turpe vel indecorum faciendum sit, aliena fronte, siue per subornatos, id faciamus dicamúsque, & nostrò parcamus pudori.

55. Qui fugiebat, rursus præliabitur. *Tom. 5. lib. de Fuga in persecut. cap. 10. num. 72.*

RHENANVS: Demosthenes olim fugiens ex prælio Charonenſi, in quo succubuerunt Athenienſes aduerſus Philippum Macedonum Regem pugnantes, fœdam eam fugam, ob abiectum clypeum exprobrantibus solitus est hoc verſiculo reſpondere: ἀνὴρ ὁ φεύγων ἐπὶ δάλιμα χροσεται, hoc est: Vir qui fugit, rursus capesset prælia. Tertullianus paulo antè hæc opponit: *stare immobiles præcipit utique, nec fuga mobiles, & accinſus in fugam, an in occursum Evangelij?* Hastam abiicere, & Græcis *ῥιπιάσπις, & ἀσπίδα πωλῆς, ἀπὸ τῆς ῥιπῆς τῆς ἀποβάλλειν τὴν ἀσπίδα.* Prouerb. pro: diffidere causâ, vel causâ defensionem deserere. Tertul. Prouerbio (quod à Græcis profectum) moneri possumus, non protinus despondere animum, si quid infelicis successerit, & quum hac non successit, vt ait Comicus, alia adgredi via.

56. Funem contentionis ducere. *Tom. 3. lib. 4. adu. Marc. cap. 4. num. 28.*

FREQVENS est apud bonos Auctores: *Ducere funem*, quod sumtū *μεταφορεως* à Comica salutatione, quam *κόρδακα* & *κορδακίον* appellant. Terent. Adolph. Tu inter eos rectim ductitans saltitabis; & apud Aristoph. *νεφέλας οὐδὲ κόρδακί εἰλκυσε.* In quibus chorcis qui præfulsor est, & moderator, *funem ducit*, quem alij adprehensio fune præuenientem sequuntur. Hinc apud Ciceron. familiam *ducere* est, esse principem & auctorem alicuius sectæ, & Horat. de Pecunia epist. l.

Tortum digna sequi potius, quam ducere funem. Sed quid hæc ad contentionem & certamen? ad pertinacem opinionum defensionem? Ad ludere igitur videtur ad aliud lusum genus, in quo fortè *funem* medium vtraque pars in diuersa obnitens ad se pertrahere nitetur, & alteris extorquere. Quæ in re propositum erat victoriæ præmium; quod non paucis locis à pueris obseruatur hodie: quem *funem* contentionis vel contentiosum, à partium contentione (vt *Kybal* Flandri, in lusu pilæ palmariæ, quum luditur datatim) appellat Tertull. qui addit: *pari hinc inde nisu fluctuante*; fortasse: fluctuantem sub funem.

57. Fune contentioso diem ad vesperam ducere. *Tom. 1. lib. adu. Iudeos c. 1. num. 1. & Tom. 3. lib. de Resurr. carnis c. 34. n. 254.*

VEL: in vesperam trahere. Cui addit Tertull. *alternis vicibus*, vt supra: *pari hinc inde nisu*. Cicer. 2. Epist. l. lib. Familiar. Hac controuerſia vsque ad noctem ducta; & 2. Epist. 4. lib. ad Attic. Quum ad Clodium ventum est, cupiit diem consumere. Plinius: *Actiōnem* meam, vt prælia nox dirimit, & Dixit in noctem, atque etiam illatis lucernis. Apud Roman. quum quid differri, vel in diem diffindi vellent intercessores; dicendo diem ducebant, nequid eo die ipſo à Senatu decerneretur; dicebaturque diem extrahere, tempus trahere, & prolatare consultationes apud Sallust. Itaque si-

gnificabitur contentionis diuturnæ pertinacia. In l. de Resurr. car. *contentioso fune deducere*, est argumentis prolixis perplexisque rem agitare.

58. Funem contentiosum alterno ductu in diuersa distendere. *T. 5. l. de Pu. c. 2. n. 22.*

PRÆTER ea quæ supra adlata sunt, hoc proverbio admonetur, *Ductarius funem* dici, qui per orbiculos trochleæ (quæ est machina tractoria, cum aëro ligneo orbiculo, qui circum axiculū versatur, siue rotula striata, quæ *Caterol* & *Mouffle* Belge appellēt) traicitur. Quæ machina utitur in oneribus, fascibus, saccis frumētariis in altum adtollendis, & per fenestras immittendis. Qui funis dicitur contrā demitti. Virgil.

Demissum lapsi per funem.
Alterno ductu, vt supra, *Alternis vicibus*, *pari nisu hinc inde*. Idemque significabit. Vtrumque magna cum pertinacia rem disputando agitare.

59. Funem longum adtrahere. *Tom. 2. lib. de Veland. virgin. cap. 14. num. 115.*

NOTVM est illud B. Gregorij Moralibus: *Oritur* ex suggestione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, & c. vsque ad certam damnationem. Quæ est longa illa & horrenda peccatorum catena. Qui funes atque compedes, quibus constrictum hominem Satanas non solum in omne genus malorum, sed etiam tartaream abyssum præcipitat. Apud profanos auctores Catena negotiorum, Catenati labores. Pindar. *δυσφόρων χοινίον μεελευσῶ.*

60. Glacie fragilior. *T. 3. l. 1. ad. Mar. c. 1. n. 14.*

ALIS: *Gelu fragilior*. De homine inconstante & fœdistrago. Nam fragile opponitur firmo & stabili. Fragilitatis in glacie causa est, partitū excreto calore, quod coniungendi vinculum est, raritas.

61. Gradu cedere, de gradu cedere, siue paulisper decedere. *Tom. 3. lib. de Praef. adu. heret. c. 9. n. 64. & l. 5. adu. Marc. cap. 16. nu. 256. ac Tom. 5. lib. de Pudic. ca. 7. n. 53.*

OMNES metaphora ab athletis sumtæ iam congregiantibus, siue gradum, pedem, manum conferentibus. Li. de Praef. adu. her. *Cedo nunc fonte de gradu isto*. Quod est, nõ impulsus, nec argumentis euctus de iure meo concedo; hoc dono aduersario, quod defendere mihi sit proclive, & ad firmiores rationes recurro.

62. Gradu eodem occurrere. *Tom. 3. lib. 4. ad. Marc. cap. 29. num. 492.*

SVMTVM à gladiatoribus, qui cum Antagonista decertaturi gradum figunt, & ictus declinandi causa cedentes, iterum procedunt, & eodem gradu consistunt, & obuiam euntes renitentur. Erit, eodem argumento & telo vti.

63. Gradu excludere, expellere, de gradu pellere. *T. 3. l. de Anim. ca. 6. nu. 82. & l. 1. adu. Marc. c. 13. n. 71. ac lib. 4. adu. Marc. c. 9. nu. 104.*

LIBRO de Anima: Huius definitionis gradum ex-
classero, hoc est, ostendero definitionem consi-
stere non posse, neque rem definitam cum ea re-
trò commeari; quod est vitium in rei definiendæ
ratione primarium. *Cum Deum hoc gradu expellimus,*
hoc est, quum Deo hanc potestatem prærogatiuâ,
vim creandi adimimus. *Te gradu pellam,* hoc est, cõ-
uincam te falsi, & tuas rationes infirmæ. Hæc omnia
à colluctatoribus sumta, significant aduersari-
um confutare, & in certamine disputationis
superare.

64. De gradu deiici, aut moueri. *Tom. 3. li. de Resurr. carnis cap. 2. num. 18.*

APVD Ciceron. lib. 1. *Offic. De gradu deiici,* est
moueri, nec præsentis animi vti consilio. Huc per-
tinent, Moueri loco, deturbari gradu. Cui contra-
ria: Reponi in gradum, & Restitui in locum. *Ter. deiectus vel motus de gradu eius spei,* hoc est, qui iam
spem abiicit, in qua innitebatur alienis persua-
sionibus inductus.

65. Gradum alium inire. *Tom. 3. lib. 4. aduer. Marc. cap. 6. num. 52.*

EST alia adgredi via, & noui inire certamen,
vel saltem nouo modo. Vel, re vna iam impro-
bata & labefactata, ad alterius euerfionem sese
accingere.

66. Gradum conferre. *Tom. 1. lib. ad. Iud. c. 2. n. 6. & c. 7. n. 27. & li. 3. ad. Marc. c. 2. n. 4.*

MILITARIS phrasis; vt illa: Collato pede
præliari; conferre manum vel pedem; con-
ferre gradum cum hoste. *ἡγήσῃ τῆς μά-
χης;* Auspicari certamen disputationis: Ad re pro-
pius accedere. *Ἠγῆσῃς ἰδὲ τῆς,* cominus cõgressi.

67. Gradum dirigere. *Tom. 3. lib. 4. ad. Mar. cap. 37. num. 601.*

EST aliquòd referre vim ingenij; ad aliquid ex-
pendendum se comparare.

68. Gradum figere. *Tom. 2. lib. de Veland. virg. cap. 11. nu. 86. & To. 3. lib. 4. ad. Marc. c. 2. nu. 18. lib. 5. adu. Marc. cap. 10. num. 154. lib. ad. Præcan. cap. 8. nu. 56. & cap. 22. nu. 135. Tom. 5. lib. de Ieiun. cap. 11. num. 71.*

RHENANVS: Translatio ab athleticis in cer-
tamine congregiõibus, sermo Prouerbialis,
Consistere cum constãtia, & apud Tertull. tot lo-
cis est, sententiam semel conceptam acriter defen-
dere, in eaque persistere; aut premere argumen-
tum suum, vt loquitur Cicero; vel in vnius rei di-
ligenti pensitatione immorari, & nullis vti excur-
sionibus à re alienis.

69. Gradum in acie figere. *Tom. 5. lib. de Fuga in persecut. cap. 11. num. 80.*

APVD Virgilium frequens: State viri, adhor-
tantis vt ex fuga sistant. vnde Iouis Statoris
nomen. Et lib. 10. *Æneid.*

*Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hoste
Est via.*

Prouerbial. Argumentis aduersariorum non mo-
ueri, pertinaciter in sententia persistere, suam cau-
sam acriter defendere. *Li. de Ieiun. State in isto gra-
du si potestis.*

70. Gradum mouere. *Tom. 5. lib. de Ieiun. ca. 13. num. 78.*

TERTULLIANVS sic interpretatur: *Mou-
stis gradum excedendo traditionem, quum qua non
sunt constituta, obitis.* Est igitur: recedere ab insti-
tuto, siue à præscripta norma; cedere aduersario
victum. *Virgil. lib. 2.*

Retròque pedem cum voce repressit.

71. Gradum obstruere. *Tom. 1. Apolog. c. 27. nu. 424. Tom. 2. lib. de Veland. virgim. cap. 15. num. 120. Tom. 3. li. de Præscript. ad. heret. ca. 15. num. 99. & li. de Resurr. car. c. 48. n. 344.*

HVNC igitur gradum potissimum obstruimus, non
admittendi eos ad vllam de scripturis disputationem,
hoc est: hoc primum opponimus, à congressu
remouemus. In Apolog. *Prouocati ad sacrificandum
obstruimus gradum perfidie (al. pro fide) conscientie no-
stræ,* hoc est: anteuertimus, ne perfidia irrepat mē-
tibus nostris. Cicero: obstruere perfugia impro-
borum. *Li. de Resurr. carn. vt quod aduersarij in
prima statim acie obstruunt, in vltima congressione proster-
neremus.*

72. Gradum sustinere. *Tom. 3. li. 1. aduer. Marc. cap. 1. num. 23.*

QVI oppugnantur, dicuntur vim & impres-
sionē hostilem sustinere, siue sufferre. Hinc
Prouerbialiter, pro: Suscipere alicuius rei defen-
sionem, siue sustinere. Tertullianus sic transtulit
ad litterariam disputationem: *Alius libellus hunc
gradum sustinebit aduersus hereticos.*

73. Gradum vnum insistere. *Tom. 3. l. Scorp. adu. Gnost. cap. 8. num. 52.*

ADDIT Tertullianus, & explicat se: *In hoc solū
prouocatus. Insistere,* & referre pedē, & longius
procedere, cõtraria sunt. Cicero: *Insistere* in aliquo
statu, est commorari. Prouerb. ab instituta dispu-
tatione non egredi, & in vnius rei disquisitionem
incumbere.

74. Gradus hic stabit. *Tom. 3. lib. de Anima cap. 6. num. 83.*

TERTULLIANVS: *Sed nec hic gradus stabit,*
hoc est: hæc ratio, hæc definitio, hoc argu-
mentum firmum non erit neque consistet; faci-
lè poterit refelli & infirmari. Adfirmatè: hoc ego
defendendum aduersus omnes rationes suscipiam;
huius pronuntiatu veritatem propugnabo.

75. Ad

75. Ad gradum præsentem occurrere. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. cap. 19. num. 125.*

CICERO: Consilii alicuius occurrere, atque obfistere. Tertulliano est, argumentum pro re nata, eludere responso & contraria ratione.

76. De gradu primo præcludere. *Tom. 3. lib. 3. adu. Marc. cap. 5. num. 14.*

ADVINGIT Tertull. adhuc & quasi de longinquo; cui statim oppositum subiungit: *Ad certum & cominus dimicare*; quæ supra explicata huc faciunt. Solent gladiatores ante iustum cum Antagonista certamen, ostentandæ artis & oblectandi spectatoris causa, præcludere, ut apud Virgilium Arestes:

Ostentans artem pariter, arcumque sonantem.
Est igitur lenia & quasi ludicra adfetre argumenta, & imbecilliora, initio, antè quàm ipsum robur argumentorum depromatur.

77. In gradu esse. *Tom. 5. lib. de Pudicit. ca. 10. num. 83.*

IN vno argumento insistere. Cui opponit Tertull. *pergere*. Quod interpretari possumus, Ex fitionibus siue pronuntians complexionem elicere, & ad rei probandæ summam peruenire. In gradu totus esse, ille dici potest, qui proponit quidem, sed nihil concludit. Qui sorte, siue argumentatione acerali vtens in initiis immoratur, longè que abest ab extremo conclusionis.

78. In gradum decurrere. *Ibid. cap. 21. n. 183.*

AD nouam rei disquisitionem se comparare; re vna explicata, ad aliud progredi.

79. In gradum rursum. *Tom. 3. lib. 1. aduersus Marc. cap. 9. num. 155.*

QVVM ab instituto per digressionem, siue *παρεκτασιν*, abrepti abductique longius, eodem vnde diuertimus, regredimur, & eandem rem denuò agitamus expendimusque.

80. In gradu ipso prouocare. *Tom. 3. lib. 5. adu. Marc. cap. 1. num. 12.*

SVMTVM à prouocantibus ad pugnam, qui squum gradum insituerint, aduersarium opperiantur & intentato telo lacessunt. Significat itaque, caput rei adgredi, & rem altius non repetere neque longè arcessere; sed ea super quibus pugna est, initio inquirere, ab eorumque inquisitione non recedere.

81. Habenis effusis. *Tom. 5. Epist. de Cibis Iudaicis cap. 4. num. 14.*

HABENÆ, lora sunt, quæ freno vtrinque adligantur ad equum regendum. Hinc ille Metaphoræ, laxissimas habenas dare amicitia. Cice. Virgilius lib. 5.

- *spumantiæque addit*
Frena feris, manibusque omneis effundit habenas.
Proprie lib. 12.

- *nullo discrimine cadem*
Suscitat, irarumque omneis effundit habenas.
Translatè. Et Orator dicitur in peroratione totos eloquentiæ aperire fontes, & omnes adfectuum habenas effundere. Contrarium est: Iniicere habenas, pro compefcere, & impetum sistere. *Habenas effundere*, dare, laxare, Græcis *ἔχει χαλινὸς πᾶσαν ἀφ' ἑνὸς ἢ ὅλων ἐφ' ἑνὸς τὴν ἡνίκαν*, pro: Nimum indulgere, nimiamque permittere libertatem. *Habenas effusis*, est licentissimè, liberrimè, & intemperantissimè; vel immodicè. Idem Nouatianus lib. de Trinitate: *Indulgentia sua sinus largos profudit; & sub iugo enim naturalis legis omnibus data, alia quasi frenis reuocata retrahuntur, alia quasi effusis habenis excitata impelluntur.*

82. Hamaxobio instabilior. *Tom. 3. lib. 1. ad. Marcion. cap. 1. num. 12.*

VIDEANTVR Adnotat. Pamelij. Historicis & Poëtis celebrati *Hamaxobij*, vel *Hamaxobita*, Sarmatia gens. Quos sic describit Horat. lib. 3. Od. 24.

*Campeftres melius Scythæ,
Quorum plaustra vagas ritè trahunt domos,
Viuunt, & rigidi Getæ;
Immetata quibus iugera liberae
Fruges, & Cereem ferunt;
Nec cultura placet longior annua.*

Ergo non modò in eù dicitur, qui sedes subinde mutat, & fabulam vndecumque motoriam agit; sed qui versatili est animi sententia inconstans.

83. Hieme frigidior. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. cap. 1. num. 14.*

VERBA, iudicia, homines frigere dicuntur Ciceroni; & In re frigidissima calere, in feruentissima frigere, opponit metaphoricè, &: Lentus in dicendo, & penè frigidus. De homine insulso, tardi stupidi que ingenij. Vt calidus de alacri & excitato animo. Et: Calida consilia, est, præcipitia & temeraria.

84. Hypobrychium irrespirabile. *Tom. 2. li. de Idolol. cap. vlt. num. 170.*

VIDEANTVR Adnotat. Pamelij. *ὑποβρύχιον*, τὸ ὑπὸ τῶν κυμάτων χελευσόμενον, quod fluctibus est obiectum. Homer. Odyll. 6.

τὸ δ' ἀρ' ὑπὸ βρυχῶν ἦν καὶ πάλιν χελευσόμενον.
vbi *ὑπὸ βρυχῶν* Poet. pro *ὑποβρύχιον*. τὸν χελευσόμενον *δρακίνα* εἰς τὸ ὕδωρ, qui sub aqua subit. Hæc ferè Paul. Leop. lib. 8. Miscell. cap. 23. Sed quum Tertullianus dicat: *Inenatabile excusis profundum, inextricabile impactis naufragium, irrespirabile deuoratis hypobrychium*, videtur locum significare, imum scilicet maris fundum; in quem & excussi natandi imperiti & impacti, nec tabulis nec scopulis adherentes deferantur. Significabit ergo Prouerb. Extremum periculum, vt omnis salutis emergendique è malis spes adempta sit.

85. In alium ictum considerare. *Tom. 3. Scorp. adu. Gnostic. cap. 5. num. 35.*

OCCURSVM est huic plaga; in alium ictum consideremus, &c. Alij longe aliter distinguunt. A gladiatoribus sumtu. Cicer. i. Catil. Quot ego tuas petitiones, ita coniectas vt vitari posse non viderentur, parua quadam declinatione, & vt aiunt, corpore effugi? & Virgil. lib. 5. de Pugil.

*Nunc hos, nunc illos aditus omnemque pererras
Arte locum, & variis assultibus irritus urget:
Ostendit dextram, insurgens Entellus, & alie
Extulit ille ictum venientem à vertice velox
Præuidit, celerique elapsus corpore cessit.*

Vt sit: vno argumento refutato, alius infirmationem inquirere, & rationem secum inire qua improbari possit.

86. Istro fallacior. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. cap. 1. num. 15.*

VIDEANTVR Adnotat. Pamelij. Quis ab histrice animante hoc sumtum dicat? Istriæ regionis incolæ, non Istri aut Histri, sed Istrij dicuntur; quibus quis fallaciam tribuat, non reperio. Reliquum est igitur, vt Ister fluuius, alio nomine Danubius, huic prouerbio locum fecerit. Quum Tertull. Marcioni tot titulos honorificaque appellationes, à locis, gentibus, Ponto, Patriæ vicinis, & rebus eidem peculiaribus, adsignet. Dicitur autem: fallax Ister, vel propter sinuosos flexus (vt Meander) vnde à Poëtis retortus & sinuatus dicitur; vel propter ostiorum multitudinem (inter quæ vnum est Pseudostoma, quasi fallum vel fallax ostiū) quæ fallat in infinito cursu nauigantibus; vel quod subita inundatione plerumque accolæ inopinatò opprimat. Tibul.

*-Fallax quoque testis
Pamponius, qui Istri accola.*

Auson.

Et fontem Latiis ignotum annalibus Histri.

(adspirat namque.) Ignotum, quia fallit & latet.

87. Iugum excutere, & Ceruicem à iugo excutere. *T. 5. l. de Pud. c. 10. et 12. n. 81. et 95.*

IVGVM, quod boues induunt, cum trahūt aratrum vel currum. Cicer. Boum ceruices nata ad iugum. Metaphoricis seruitutem aut onus graue significat. Hinc illa: sub iugum mittere. Iugum deiicere à ceruicibus, est: liberare violētā dominatione, graui onere seruitutis. Contrar. apud Virgil. 12.

Ni frenum accipere, & victi parere fatentur.

Tertull. lib. de Idol. vinculum & iugum nobis relaxauit, & lib. de Pudic. operum iuga reiecta sunt, non disciplinarum.

88. Lamia turres. *To. 3. l. ad. Valēt. c. 3. n. 23.*

DE Lamiis multa Politianus in Præfatione in Dialect. & Brassicanus eius commentator. Hadrian. Iunius Adagio 34. Cent. 2. & Cæl. Rhodig. c. 5. lib. 29. vbi de Menippi Lycij amica, in cōiugem iamiam adfiscenda, post multa ait quidā Philosophus: Bella hæc sponsa vna est τῶν ἐμπερῶ

σῶν, ἀσλαμίας τε ἡ μορμολυκίας οἱ πολλοὶ ἠ-
γῶνται, hoc est: ex Empulis, quas & Lamas & Mormolycias plerique putant. Turres autem commemorat Tertull. quòd ingentem specum ad rupis radices infedis fabulantur Lamiam in Libya locis reginam. Dicitur igitur de rebus in speciem formidabilibus, in quibus nihil insit periculi. Nomina ad terrorem inuenta, fabulæ aniles.

89. Latere hoc defendit. *Tom. 3. lib. de Resurr. car. cap. 2. num. 21.*

IN acie, hoc est, in exercitu ad pugna procipto, hæc fuere, frons, tergum, duo latera, quæ & alæ & cornua dicebantur. Tectum latus, de iis qui armis & præsidio muniti sunt; apertū, de iis qui periculo expositi. Terent. Heauton.

Triumpho, si licet me latere tecto abscedere:

hoc est, sic vt nihil mihi accersam periculi. Cæsar l. 2. bell. Gall. Quæ res & latus vnum castrorum ripis fluminis muniebat; & : Totis ferè castris à fronte, & à sinistra parte nudatis; & : quorum pars apertò latere legiones circumuenire. Nannius in Miscellaneis (si ritè memini) & cum secutus Muret. in Terent. à gladiatoribus sumtum volunt, quibus si minus plagam ἀπὸ τοῦ ἀλω possint infligere, satis honorificum est, latere tecto, id est, integros illæsoque abire. Dicebantur præterea: latus apertum præbere, quum ictum non declinarent, sed licet morti que se gratis obicerent. Latere hoc defendi igitur est, his iisdemque argumentis, rationibus, probationibusque cōstabiliri; quo verbo, vt & militari, muniri, eodē loco vitur Ter.

90. Ex latere vtroque. *Tom. 5. lib. de Trinit. cap. 26. num. 112.*

VERBA Iure consultis frequentata. Vlpian. l. 3. Dig. tit. de Procurat. vt ex vtroque latere quasi actor habeatur. Et Iustin. lib. 5. Cod. Iuris, inquit, Auctores ex vtroque latere magnū habuere certamē. Tertull. Ex vtroque latere nos veritas in istam concludit sententiam, id est: vtrumque, & ex vtraque argumenti parte.

91. Quoquo latere velis. *Tom. 3. lib. 4. aduer. Marc. cap. 34. num. 544.*

IDEM cum superiore: ex vtroque latere, quod Ter. declarat: Habes nuptiarum quoquo velis latere prospectorem, hoc est: quamcumque in partē te veritas.

92. Quo laterum? *Tom. 5. lib. de Teium. cap. 11. num. 72.*

VTRA parte argumenti? qua ratione? quam in partem? Et sic vitur verbo confirmatum, vt ad latus tectum, in exercitu vel gladiatore, referatur.

93. Leones in pace. vide supra: Cerui in prælio. *Tom. 2. lib. de Cor. milit. cap. 1. num. 18.*

CONVENIT in eos qui præposter se gerūt; vbi res postular audaciam & virtutem, ibi timidi; feroces, vbi nihil ferocitate opus. Lilius. In otio

otio tumultuosi, in bello segnes. Synesius: *Ἐν μὲν εἰρήνῃ θρασεῖς, ἐν δὲ πολέμῳ δειλοί*, in pace feroces, in bello formidolosi.

94. In limine occurrere. *Tom. 5. lib. de Monog. c. 8. n. 52.*

IN ipso operis, disputationis ingressu sese offerre.

95. De limine offendere. *Tom. 3. lib. aduers. Valent. cap. 3. num. 22.*

RHENANVS: Prouerbum de his qui initio rei, quam agendam susceperant, peccant. Simile illi: Cantherius in porta. Cum hoc conueniunt: In portu impingere, In limine deficere. Virgil.

*Cur indecores in limine primo
Deficimus?*

pro, in ipso operis negotique suscepti primordio peccare. Ab iis transfatum, qui ex adibus egressuri, in limine pedem offendunt. Offendisse autem limen, laciniam ad id adhaesisse, vel prolapsum cecidisse, ostenta fuere inauspicata & mali ominis, passim apud Poetas. Ouidius:

Dicitur offensa procubuisse pede.

96. Lineas agere. *Tom. 3. lib. de Anima c. 43. num. 480.*

HUMANI vel maxime in iij ac finis lineas quotidie agere. Prouerbia à lineis ducta, quæ consequuntur, partim à Geometria, quæ lineis omnia perficit, partim à curriculum & palæstris, quorum spatia certis lineis includebantur; partim à pictoribus, qui penicillo lineas ducere solent, priusquam umbram sine colore colorare incipiant, translata sunt. Hoc autem primum Tertull. ducere videtur vel ab initio & sine spatiorum in Dromone, vel à pictura, quum addit: *Manum fidei porrigenis facilius adiuuanda per imagines & parabolas, sicut sermonum, ita & rerum.* Deinde: *Proposuit igitur tibi, quasi, ob oculos subicit in pictura; potest: Etiam per imaginem mortis.*

97. Lineas aliquas præducere, ad quas erit dimicandum. *Tom. 3. lib. 3. aduers. Marc. cap. 5. num. 14.*

HOc sumtum ab iis qui duello, siue singulati certamine congruuntur; vel ab iis qui in stadio decurrunt, pro: certam materia legem præfinire.

98. Lineis certis determinare. *Tom. 1. lib. adu. Iudæos c. 2. n. 6.*

AD DIT Tertullianus: *summam questionis ipsius.* Ab iisdem certantur lineis, intra quas decertantur consistunt. In lib. de Pudicit. *Eundem liminem liminis figimus.* Vbi limen est linea, vt apud Virgil. limenque relinquunt. Certos terminos certaque leges præstituerunt instituta disputationi.

99. Lineis claudere. *Tom. 3. lib. I. adu. Marc. cap. 7. num. 51.*

QUAMQVAM tota materia de duobus Deis dimicetur, his interim lineis eâ clausimus, intra quas congregiemur. Est igitur, stata quædam argumenta præfinire, intra quæ ceu cancellos quosdam coërceatur liberior orationis euagatio.

100. Lineis deducere. *Ibidem cap. 25. n. 175.*

CI CERO: Huc causa deducitur. Rem huc deduxi, id est in hunc statum, locum adduxi. Tertull. *Quod adtinet ad bonitatis questionem, his lineis deduximus eam minime Deo adæquari, hoc est: intra hosce terminos tractauimus.*

101. Lineas certas præducere in vnam congressionis speciem. *Tom. 3. Scorp. adu. Gnost. c. 4. num. 32.*

PRÆCEDIT apud Tertull. *Nos alibi de Deo dimicantes.* Certas leges sibi præscribere, quas intra de vna eademque re decurrat disputatio.

102. Linea extrema. *Tom. 3. lib. aduers. Hermogen. cap. 3. n. 19. & c. 38. n. 132. 133. & lib. adu. Prax. c. 16. n. 100.*

RHENANVS: In spatiis olim, in quibus cursus publice fiebat, initium & finis lineis notabatur. Hinc quidquid postremum est, extrema linea, Prouerbialiter dici cœpit. Ergo quum Tertull. Hermogenem hinc vocat non *intelligentium extremam lineam*, imperitissimum accipe. Horatius Epistolam ad Quintum sic claudit:

Mors ultima linea rerum est.

Hæc etiam Turneb. *Aduers. lib. 12. cap. 10.* Vbi similem Terent. locum explicat, & Calx dicebatur, quod scilicet calce & creta notaretur. Ultra autem calcem nihil superest quod cursus tendatur. Atqui quum Deus vniuersitatis lib. *aduers. Prax. extrema linea* dicitur; adludere potius videtur Auctor ad illud Apoc. 1. & 22. Ego sum *a & w.* siue principium & finis. Lib. *aduers. Hermogen. Si determinatur, habet lineam extremam; quam quantum proprie pictor, agnoscat finem esse omni rei cuius linea extrema est.* Apud Terentium: *extrema linea amare*, est impensissimè. *ἡ ἄκρα γραμμὴ*, summa linea & extremus terminus, vt ibi summus amor significatur. Quomodo Eurip. cum extremum terminum malorum & miseriarum intelligeret; *ἐπὶ ἄκρα μοῖδου γραμμῆν τῆς χαλῶν* dixit. Non tamè ineptè apud Terent. intellexeris *extremam lineam* in amore, ipsum rei amata aut concupita ad spectum; quasi longis lineis, hoc est, de longinquo amare. Erasmus Hermogenem, *extremam lineam* à Tertulliano appellari autumat, quasi extremum & postremum sui temporis hæreticorum, qui ætate Tertulliani superesset.

103. Ad lineam dimicare. *Tom. 5. lib. de Pudicit. cap. 6. num. 39.*

AD hanc iam lineam dimicabit nostra congressio. Deinde explicat se: *Præscribam tamen tibi formam necesse est, ne ad vetera manum emittas, ne in terga restri-*

cius. Est itaque, In disputando à re proposita non euagari.

104. A lineis excidere. *Tom. 3. lib. adu. Hermogen. c. 39. n. 137.*

Abinstituto & proposito aberrare; quæ trãlatio videtur sumpta ab iis, qui lineis non insistentes, excidunt; aut excedunt, hoc est, vltra lineam pedem inter dimicandum efferunt.

105. Vltra lineam. *Ibidem.*

VLTRA præstitutum disputationis limitem.

106. Linea vna est. *Tom. 3. Scorpiac. aduers. Gnost. c. 11. n. 84.*

VNVS est scopus, ad quem totius disputationis summa est dirigenda.

107. Ad lineam vnã congressionem dirigere. *T. 3. l. de Carne Christi c. 17. n. 135.*

IN re vna insistere, & eam adlatis verimque rationibus disputare. vt supra: *Eodẽ gradu dimicare.*

108. Linea insistere. *Tom. 3. lib. 4. adu. Marc. c. 17. num. 250.*

CVI superius contrarium est: *A lineis excidere.* Est, in instituto permanere, neque euagari. Quia, vt ait Turneb. sic interdum collato pede pugnabatur, vt lineæ ductæ pedem semper oporteret insistere, nec inde referri.

109. Lineis eisdem dimicare. *Tom. 3. lib. 5. adu. Marc. c. 1. n. 12.*

INTRA certa argumentorũ septa permanere, siue intra eisdem lineis in disputando versari.

110. Ad lineas rursus. *Tom. 3. lib. 1. aduers. Marc. c. 9. n. 55.*

HOC est, ad propositum atque institutũ post digressionem siue *παρέκτασιν* reuerti. Sumtum ab iis, qui quum à lineis iam exciderint, rursus gradum colligunt. Vide supra: *In gradũ rursus.*

111. In lineas eisdem gradum colligere. *Tom. 3. lib. de Anima c. 26. n. 345.*

B Hieron. in Dialog. Lucifer. In gradum rursus ad lineas regredere.

112. Intra lineam extremam includere. *T. 3. lib. adu. Hermog. c. 38. n. 134.*

HOC sumtum videtur magis à Geometris, quorum tractatio est de quantitate, loco, superficie, & linea. Loquitur de Materia Tertull. quam Hermogenes corpore infinitam faciebat, & locum tamẽ ei adscribebat, quo ambiretur, hoc

est, *extrema linea* includeretur. Significabit igitur Prouerbiũ, si placet, Certis limitibus aliquid comprehendere, & finire.

113. Lineas ducere. *Tom. 3. lib. de Anima cap. 36. num. 432.*

GRÆCIS *δύειν ἢ γράφειν γραμμῶν.* Et lineas ducere, elegantia Metaphora à pictoribus, pro eo quod est, vmbra tantum alicuius rei exlubere, atque obiter quod intelligi cupias, delineare. Dicit & primas lineas, qui formulam exordiũ negotij præscribit. Et mittere lineam, pro: Rem tantum adumbrare, & coniecturis quibusdam inuestigandam proponere. Siquidem ex linearum ductu iustum etiam picturæ artificij discimus. Vnde versiculus:

Linea quæ veterem longè faciat Apellem.
Plinius lib. 35. cap. 10. meminit linearum Apellis. Solent enim pictores, vt etiam Rhenan. adnotauit, penicillo lineas ducere, prius quàm vmbra sine colore colorare incipiant.

114. Lineas rectas ducere. *Tom. 3. lib. adu. Hermogen. c. 36. n. 126.*

ADAPTAT hæc Prouerbia, à pictoria arte deducta, Hermogeni, qui ante hæresin pictoriam exercuerat: *Nisi quod sit tam rectas lineas ducis Hermogenes, quàm ratio ista, pictor te bardior non est.* Referri potest ad eum qui officium suum probè facit; qui ab honestatis præceptis non discedit; qui suæ artis peritus est. Cui opponatur etiam: *à lineis excidere.*

115. Lineamenta ductare. *Tom. 3. lib. de Resurr. carn. c. 6. num. 55.*

CICERO: Adpersa temerè pigmenta in tabella, oris lineamenta effingere possunt. Græcis sunt *αἰγρογραφαί* & *ομογραφαί*. Item Cic. in Orat. ad Brut. Numerus quasi quãdam palæstram & extrema lineamenta orationi adtulit, hoc est, venustatem ad ostentationem adhibitam, & extremam quasi manum. Tertullianus: *Exprimere interpretatur, vt sit perfectius quiddam quàm lineas ducere.* Rem scilicet clariùs ob oculos proponere & demonstrare.

116. A lineis excidere. *Tom. 3. Lib. adu. Hermog. c. 39. n. 137.*

PRÆTER superiorem interpretationem ab athletis ductam, à pictoribus hoc potius in Hermogenem antea pictorẽ refert. Pictores namque à lineis penicillo deductis excidentes, vltra lineam picturam protendunt suam, vt sit: exorbitare ab instituto, vel etiam, ab officio discedere, & falli atque errare.

117. Per lineam eandem ferram reciprocare. *Tom. 2. lib. de Coron. milit. cap. 3. n. 28.*
RHENA-

RHENANVS: Habet Prouerbij speciem de Rinuili & vano labore, Metaphora sumta à fectotibus lignorum; qui si sic ducant ferram, vt aut non dimittant, aut in eadem tatum linea perseuerent; nihil agent, vel certe non multum agēt. Innuir Tertull. inuilem laborem circa vnam eandemque rem; vt ij qui in eodem argumento immodici sunt, & velut cupressum simulant. Hæc eodem spectant: Eadem semper oberrare chorda; Eandem incudem noctu diuque tudere. Apud Virgil. Arguta lamina ferræ, innuit, Reciprocatio-nem. Sic fullones dicuntur: *Argutari pedibus*, hoc est, alterno & reciproco pede exulcare & lauare pannos.

118. Lucifugæ. Tom. 3. lib. de Resurr. carn. cap. 47. num. 341.

LUCIFUGA, & Lucifugus, infame nomē. Homo nimirum naturæ contrarius & præposterus, qui luce dormit, noctu vigilat; quem Iureconfulti appellant vespertilionem, quod exacto iam diei curriculo, sub noctem, vespertilionis in morem prorepat. Græcè *λυχνόβιος*, quibusdam: Tenebrio, quasi amans tenebrarum. Cicero in Catil. Dormientes appellat, quum Vigilantibus opponit Tertull. *Lucifuga scripturarum*, qui in summa scriptorum claritate, & in iis, vt verbis Tertull. *vtar, quæ vel ipsius solis radio scripta clarent*, impingunt; & vt dicitur, in sole caligant.

119. Lucernam meridiæ circumferre. Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. c. 1. num. 19.

PROVERBIALITER idē significabit, quod: Lucernam adhibere vel accendere in meridiæ, quod est, facere aliquid nō suo tempore, vel: in re clara obscuritatem aucupari. Natum à Diogene, qui accensa lucerna meridiæ hominem quærebat.

120. Luminibus effosis orbatus. Tom. 5. lib. de Trinit. c. 28. n. 127.

VIRGIL. lib. 3. de Polyp. *Luminis effosi fluidum laui inde cruorem.* Et paulo superius: Cui lumen ademptū. &: Telo lumen terebramus. Vide supra: *Cæcus in peram offendit.* Adiungit Nouatianus per Epexegsin: *Totus sit in doctrine sua cecitate superatus.* Vt prouerbialiter de eo dici possit, qui doctrinarum vel errorum prauitate excæcatus est, & cui nihil sanæ mentis intelligentiæ ve sit reliquum. Vel ad Nouatianum sententiam propius, cui nihil subterfugij restat, quo argumentis victus recurrat; nihilque secum potest dispicere, quo errorem tucatur.

121. A lumine exorbitare caligine. Tom. 5. lib. de Pudic. c. 8. n. 59.

AORBITA, quod est vestigium decurrentis in via rotæ, est verbum *exorbitare*, quasi à via deflectere; præ errorum cecitate veram doctrinam, quæ per se lucet, non posse perspicere. Lib. adu. Gnost. *Ab illo (Deo) in idololatris exorbitauerunt.*

122. Malum foras. Tom. 3. lib. adu. Valent. c. 10. num. 119.

DETESTANTIS & abhorrentis vox, & malum infortuniū ve deprecantis. Virgil. 2.

- *Quod Dii prius omen in ipsum*

Conuertant. - &:

Dii meliora piis, erroremque hostibus illum.

& lib. 3.

Dii prohibere minas, Dii talem auertere casum.

Solet apud Veteres in vestibulis ædiū statui Hercules à *Λεζηνός*, hoc est, malorum depulsor, & adscribi interdum, boni ominis causa, *μὴ δὲ κακὸν εἰσέτω*, nihil mali ingrediat. A lacris præterea mali profanique homines sacrificorum voce solebant arceri. Virgil.

- *procul hinc, procul este profani.*

Theocr. in Idyll.

Αἰεὶ σο σωτέοισι θύρας δ' ἑπιθόοι βεβήλοι.

hoc est:

Expertis cantabo, fores operite profani.

123. Manu iniecta detinere. Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. c. 6. num. 44.

INICERE manum, propriè antiquo verbo Iuris, est quoties nulla Iudicis expectata auctoritate rem nobis debitam, aut etiam nostram vindicamus, & Dominus in prædium beneficiarium manum iniicere consuevit. *Iniicitur autem manus* in aliquem, eiusque bona mercève, quum inde abire vel moueri auctoritate aliqua siue edicto vetantur. Sic recipere manus iniiccionem, est retinere facultatem reprehendendæ rei alienatæ. Virgil.

Iniicere manum parca,

id est, morti destinantur. Explicat se Tertull. *Porro & hic eadem regula summi magni patrocinabitur nobis, ut potè quæ totum statum vindicet diuinitatis.*

124. Manum porrigere. Tom. 3. lib. de Anima. c. 43. nu. 480. & lib. de Resurr. carnis cap. 53. num. 382. ac lib. 4. aduers. Marc. cap. 41. num. 677.

SATIS vulgatum, pro: Auxilio esse. Cicero in Orat. post redit. *Qui mihi primus adflicto & iacenti consularem fidē dextramque porrexit.* Sic Deus dicitur Tertull. *manum porrigere fidei*, hoc est, confirmare, & in sua firmitate conseruare. Virg. lib. 3.

Dat dextram, atque animum presenti pignore firmat. Manuum porrectione etiam alienæ sententiæ comprobatio fuit significata, quæ Græcis *χειροτομία*, & τὸ χειροτονεῖν.

125. Manum tradere. Tom. 5. lib. de Pudic. cap. 15. num. 126.

PRO eodem cum superiore vsurpat. Virgil. lib. 8.

Acceptæque manu, dextramque amplexus inhesit.

Tradere de manu in manum Cicero est dedere & commendare.

126. Manus dare. *Tom. 5. lib. de Trinit. cap. 11. num. 55.*

CICERO in Amicit. Ad extremum det manus, vincique se patiat. Virgil.
Neque enim ipse manus feritate dedisset.
Est igitur se victum agnoscere, & aduersario cedere. Nam qui se victori dedunt ne interimantur, vltro manus ad vincula offerunt. Virgil. etiam Tēdere, & Protendere dixit lib. 12.
Ille humilis supplexque oculos, dextramque precantem Protendens, & viciisti, & victum tendere palmas Ausonij videre.

127. Inter manus tenere. *Ibid. c. 21. n. 95.*

EST certum quid habere, ob oculos quasi propositum habere. Sic dicimus: Victoriā in manibus tenere. Virgil. lib. 11.
Cetera qua rerum iaceant percussa ruina, Ante oculos, interque manus sunt omnia vestras.
Quasi dicat: Narratione non egent, omnibus patent claraque sunt.

128. Mappa missa. *Tom. 3. lib. adu. Valent. cap. 36. num. 381.*

HOC est, veluti signo quopiam dato. Adludit Tertull. ad morem Circensibus Romæ Ludis receptum, quo mappa Tragœdis vsitata à Prætorē dimittebatur in signum aurigationis & certaminis auspiciandi. Quem morem attingit Luven. Sat. 11.

Interea Megalesiæ spectacula mappa Ideum sollempne colunt. - Et Martial.

Cretatam (al. ceratam) prætor quum vellet mittere mappam.

Et Sueton. in Nerone: Aliquo liberto mittente mappam. Vide Adnotat. Pamelij ad lib. de Spect. cap. 16. n. 143. Tom. 2.

129. Massageta inhumanior. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. c. 1. n. 13.*

VIDEANTVR Adnot. Pamelij. Scytharum natio trans mare Hyrcanum, Alani, Abasgi, & Augi postea dicti, & ab Hebræis Magogi; hospitibus infestissimi, neque cum vicinis populis diuturna amicitia fœdera, neque fidem possunt seruare. Lac equorum sanguine mistum bibunt; præterea tam prodigiosa immanisque naturæ, vt senio cōfectos in frustra cedere, illorumque carnibus cum pecudinis admistis pasci consueverint. Hinc nobile illud inhumanitatis nomen.

130. Μη θεομαχῆν. *Tom. 1. lib. ad Scap. cap. 4. num. 22.*

NO LI cum Deo bellare. Cicero in lib. de Senect. Quid est enim aliud Gigantum more bellare cum Diis, nisi naturæ repugnare? Hinc θεομαχοί, Dei hostes, vel qui Deo obluētatur. Tractum videtur à notissima Gigantum in Iouem beligerantium fabula, Vsurpari poterit, vbi quis viribus suis fretus temerè res nō tentandas molitur;

& vti admoneamus infeliciter cedere, quæcumque aduersus diuina humanaque iura per vim instituntur. Horat. in Od.

Quid æternis minorem Consilium animam fatigas? Virgil.
Cede Deo. &:

Heu nihil inuis fas quemquam fidere Diuis.
Bis in Actis Apoll. μη θεομαχῆν, & θεομάχοι εὐπεδίτε. Plato eiusmodi homines, & Titanum genere, dixit.

131. Micas infarcire. *Tom. 3. lib. de Anim. c. 6. num. 85.*

EX contentione Platonis & Aristotelis, quam instituit Tertull. aliquid poterit elici. Plato varius, multiplex, & copiosus, singulari eloquentia & suauitate orationis, in cuius Dialogis locutio, etsi ablit à versu, tamen quod incitatius feratur, & clarissimis verborum luminibus vtatur, potius Poëma putanda, quam Comicorum Poëtarum. Aristoteles breuitate dicendi præstitit, vel potius ficitatem quandam tenuitatemque in dicendo, hoc est, orationem angustam, pressam & concisam (qua in Platone est ampla, copiosa, redundans) adamauit. Hinc illa: *Mulsa aqua, de eloquio Platonis*; &: *Mica de minutiloquio Aristotelis*, Prouerbialiter accipi possunt. Vt hoc quidem genus orationis siccum, & cui nihil temerè detrahi possit; illo autem redundans, & ex quo si quid demas mutet, de sententia nihil detraxeris. Nihilominus *Micas infarcire*, interpretari etiam poterimus, Tenuit & cum parcitate quid distribuere, vt: *mulsam aquam infundere*, largiter & benignè.

132. Mulsam aquam infundere. *Ibidem.*

AQUA *mulsa, ὑδρομέλι, ἢ μέλικρατον*, aqua melle mista. Vt adiudat nō totum ad copiosam, sed ad mellitā siue melleam in Platone eloquentiam. Lib. de Anima de eodē Platone: *ob mellia facundia*. Quum contrā quod siccum est, facillimè frietur, & in micas minutatim dissoluatur. Eodem faciunt verba: *Infundere*, &: *Infarcire*. Fortassis & *Micas infarcire*, cum Tulliano isto, præmanum in os inferere, conueniet; quod est: rem in docendo nimis enucleatē, minūque frustulatim tradere, & crasse explicare. Græcè: *Μικρολογῆν ἢ ἀπολογῆν*, siue vt Cicero ad Att. *ἄει μικρὰ ἀπολογῆν*, quod est: cura minutula anxium esse.

133. Mulum de asino pingere. *Tom. 3. lib. adu. Valent. c. 19. n. 237.*

MVLI, quos asini & equæ generant, vnde *ἡμίονοι*, quasi dimidiati asini, à patribus. Hinnuli, vel potius ex Columellæ sententia: Hinni, à patris, equi, hinnitu, equo & asina geniti. Ginni, cum equa muli coitu nati. Hinc Prouerbium: ex asini, mulisque, id est: dimidiati asini; ex etymologia Græca, similitudine; quando exemplar & res effecta non multum sunt discreta; vel quando ineptia ineptis representantur, vel mendacia mendaciis astruuntur. Cuiusmodi farinae & illa:

illa: Non tam ouum ouo simile, Amenti eiusdem, Cum Bytho Bacchius.

134. Narem contrahere. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. c. 13. num. 71.*

IN naso irrisionis sedes. Hinc nasuti, & nasum habere, irrisores dicuntur. *Plin. lib. 11. c. 37. Nasu noui mores subdola irrisioni dicauerunt. Horat. Naso aduico suspendere. Martial. Et pueri nasum Rhinocerotis habent. Pers. Rides, ait, et nimis vnicis Naribus indulges.*

Et Græci *μυκτηρίων*, *ἄπο τῶ μυκτηρός*, à naso, irridere. Ex naribus etiam indicium iracundiæ; ut animantes quadam iram narium statu produnt. *Theoc. in Thyris:*

Καὶ οἱ αἱ ἀριστεία γοῶν πρὸς ἰσὶ κἀθῆται. Ἀσπερ εἰ σῆμπερ σέδερ ἴνα ἰν νاربῖους.

Vnde corrugare & contrahere nares dicuntur, qui offenduntur. *Horat.*

*- Ne sordida mappa
Corruget nares. -*

135. Naso agere. *Tom. 3. lib. 2. aduers. Marc. c. 25. n. 170.*

CLICER. Ridiculo scommaticoque dicitio cludere.

136. Naso deridere. *Tom. 5. lib. de Pudic. cap. 2. num. 18.*

Paulus ad Gal. 6. *ἴδεδ; ἔ μωκτηλέται*, id est, non irridetur, non agitur naso. *μῦξεν* enim apud Græcos, id est, mystare vel mussare; non aliud ferè signat, quàm labiis occlusis sonum naribus elicere. vnde *μωκτηρ*. Sonus autem *μωξμῆν*, irrisioni plerumque dicitur; atque hinc, qui citra reprehensionis inorsum agit, à *μωξμῆν* dicitur, *Homero* passim *ἀμωξμῶν*. Addit Tertull. *adulantium*, ut significari videatur postica fanna, quæ est clancularia & tecta irrisio, à gestu ridentium aliquem à tergo siue occipitio; ut sit: obtrudere palpum Deo.

137. Naufragium inextricabile. *Tom. 2. lib. de Idolol. c. ult. n. 169.*

GRÆCIS: *γανῶγιον ἄουιντον*, quod vitari nõ potest. Qui in scopulos impingunt, nauemque frangunt, sese extricare siue expedire à periculo non possunt. *Virgil. de Labyrintho, inextricabilis error. Vide Hypobrychium.*

138. Nauigare inter scopulos & sinus, inter vada & freta. *Ibidem 168.*

ES T, versari in ancipiti periculo. Nam *scopuli*, hoc est montes saxci, siue rupes è mari eminetes, & quandoque sub aqua æquore latentes; & *sinus*, litora incurua mare amplectentia; & *vada*, minus profunda maris loca, & vndarum breuibus infesta; & *freta*, maris angustia, ubi quasi æstu feruescit mare, nauigantibus & infidiosa & peri-

culosa sunt. *Lib. 1. aduers. Marc. Dnus Symplegadas naufragij sui.*

139. Nubilo obscurior. *Tom. 3. lib. 1. aduers. Marc. cap. 1. num. 14.*

VIDEANTVR Adnot. Pamelij de Cimberis tenebris, quæ in idem incidunt Prouerbum. *Nubilum*, nubes densior siue crassamentum exhalationum aquæ gigneda fecundam vim habens. Vnde cælum nebulosum seu nubilum. *Nebulas* vel *Nubilum* offundere, est obscurare. Sed quum Tertull. ad mores Marcionis adludat, triftitia & recondita animi feueritas significabitur; ut apud Comicum Græcum *Ἀγοσιν δὲν τὸ νέφος τῆ μετώπῃ*, discutere frõtis nubilum, quod est triftitiam abigere, lætümque vultum inducere. Et supercilium nubilum, ὀφρὺς ἔωεφῆς; pro trifti. *Horat. Deme supercilio nubem. Virgil. 6. Sed fons læta parum, et deiecto lumina vultu. & Sed nox atra caput trifti circumuolat umbra.*

140. Nutu tradere, (nisi traducere quis malit.) *Tom. 1. lib. de Pall. c. 4. n. 84.*

VIDE: *Scie figere, & Digno destinare.* Est didentium & improbantium aliquid clanculum inter se, quod palam facere non sit impune vel decens; quum neque coniectis in hominem remve oculis, neque protentis digitis id facere licet; tum clanculario saltem adnutu demonstrari potest.

141. Oculis clausis. *Tom. 1. lib. de Pall. cap. 2. num. 20. Apolog. c. 3. nu. 36. Tom. 3. lib. de Resurr. carnis cap. 51. num. 361.*

SI subaudias verbum, liquet, res est clarissima, luce meridiana clarius, ut nolès volensque quibus vel videre possit, vel intelligere. Si subaudias: Agere quid, est abruptè, temerè, sine discrimine facere. Ut impingit in odium nominis Christiani clausis oculis, & cæcitate odij in naufragium; qui rei veritatem neque explorant, neque explorare laborat, sed adfectibus suis iniquissimè indulgent, & iuxta Terent.

Neque ius neque bonum atque æquum sciunt.

Melius, peius, prosit, obstit, nihil vident, nisi quod lubet.

B. August. Quæ tandem vis, nisi cæcitas & vanitas animi cogit hominem clausis, ut dicitur, oculis, tamquam in alterum iacere, quod cum in eum iecerit, continuò redeat; **B.** Hieronym. More Andabatarum in tenebris gladium ventilans. & **M.** Melius est tamen clausis (quod dicitur) oculis Andabatarum more pugnare, quàm directa spicula clypeo non repellere veritatis. Et **B.** Basil. *νυκτομαχῶν* dixit, nocturnam pugnam, in eos qui nullo iudicio infectantur aliquid.

142. Oculis Homericis. *Tom. 1. lib. de Pall. cap. 2. num. 20.*

VIDEANTVR Adnotationes Pamelij. Idem cum superiore. *Homerus* antea Melesigenes dictus, à cæcitate (nam ab incunte ætate lumini-

bus captus proditur) τὸ ὄμνησις nomen fortitus est. Unde illa omnium admiratio, omnium rerum humanarum simulacra expressa nobis ante oculos constitui potuisse ab eo, qui numquam ea suis oculis vsurparat.

143. Palos terminales figere. *Tom. 5. lib. de Ieiun. c. II. num. 72.*

TERMINALIS lapis, & aliquando *palus*, qui in agrorum finibus ponitur, & vt Virgil. de Saxo:

- Campo qui sorte iacebat
Limes agro positus, litem vt discerneret aruis.
Et in Georg.
Nec signare quidem, aut partiri limite campum
Fas erat. -

Palos autem loco lapidum aut saxorum poni consueuisse indicat nomen, *Palen*, Flandris pro agrorum terminis vsitatum. Vel adludit Tertull. ad Dromonem siue stadium equestre; vbi terminus erat, vbi peracto cursu quiescebant, & meta, *palus* erat acuminatus in stadij sine positus, circa quem girabant cursum. Est igitur *palos terminales figere*, intra angustos & certos fines aliquem concludere, ne quid vel tenter, vel possit, vel imperium exerceat vltcrius.

144. In partem vnâ incumbere. *Tom. 5. lib. de Trinit. c. 23. nu. 102.*

SVM TVM à militia, vbi in dextrum vel sinistrum latus siue cornu siue partem maiore impetu & pertinacia conuersa vndique signa inferentibus aduersariis incumbitur. Quibus deiectis & loco summois procliuis sit victoria. *Cas. 2. Bel. Gal.* Caesar ad dextrum cornu profectus vbi suos vrgeri, &c. His verbis se explicat Auctor lib. de Trinit. *Inclinauerant, Trahere, Superare*, quæ à militia ducta sunt.

145. Peponem magis insulfus. *Tom. 3. lib. de Anima c. 32. nu. 387.*

ΠΕΠΟΝΕΣ, molles & faciles dicuntur, Metaphora à maturis fructibus ducta; vel etiam à cucumeribus, qui *pepones*, quod mollescant, & simul atque maturuerint, flaccescant, appellantur. Inde illa *μαλακώτερος πέπωνος σικκός*, mollior ficu matura, *πεπωότερος μόρων*, maturior moris. Et conuiuium Prouerbiale per translationem *πέπωνες, τῆστιν ἀπαλοὶ καὶ ἀδονεῖς*. Est & interdum blanda & amica vox, *ὦ πέπωνι, τῆστιν ἀεσοφιλῆσαιτε καὶ ἀεσονῆσαιτε*, à maturis placidisque moribus, vel quod *πᾶ πέπωνα*, hoc est, mollia maturaque amemus omnes.

146. Peponem cordis loco habere. *Tom. 3. lib. 4. adu. Marc. cap. 40. n. 666.*

VIDEANTVR hoc loco Adnotat. Pamelij; & Feu-ardentij ad illud *B. Irenæi lib. I. c. 3. num. 10. O pepones* Sophistæ vituperabiles, & non viri; quod ex *Homer. Iliad. β. defumtam est.*

ὦ πέπωνες, καὶ ἐλεῖτε ἀχαΐδες, ὅτι ἐστὶν ἀχαῖοι, id est:
O molles, mala probra, & Achæides, haud enim Achæi.

Quod Virgil. imitatus:

O verè Phrygia, neque enim Phryges.
Significat itaque Prouerbiùm: Excordem esse, vel corde esse insulso. In corde enim primariæ animi vires. Hinc cordati, quibus cor rectè adfectum est & robustum. Excordes, quibus *peponis* instar, molle, flaccidum, & minimè virile. Vide supra: *Cerebrum vel cor non habere*, &: *Cerui in prelio.*

147. Personam agere. *Tom. 3. lib. 3. aduers. Marc. cap. II. num. 77.*

VIDE infra: *Scenam decurrere. Persona*, pro mutare siue partibus. *Cicer.* Has partes lenitatis semper egi, illam grauitatis *personam* non appetiui. Ab histriionum *persona*. *Personam* gerere, tueri, sustinere, agere, ab histriionice actoribus.

148. Physcone impurius. *Tom. 1. lib. de Pall. cap. 4. num. 79.*

DE homine qui se in omne luxus libidinisque genus ingurgitat. Fuit enim *Ptolemæus Physcon* 8. Aegypti Rex, qui quum *Cyrenæ* imperaret, fratri *Euergetæ* defuncto successit; qui supra belluinam libidinem & crudelitatem (quæ facinora commemorat *Iustin. lib. 38.*) sagina ventris, & corporis vultusque deformitate belluæ quàm homini similiar. Quæ fœditas in eo pellucidæ vestis subtilitate, quasi de industria, siue potius ex intemperantia augebatur, infame *Physconis* nomē ex re tulit, quasi ventricosi & aquarioli, propter abdominis studium. *Φύσκων* enim ὁ γαστρῶν ἡπαρὶς, ὁ δὲ τῆς φύσκων, quod est, intestinum crassum. Cui & *Persius* ait:
Pinguis aqualiculus propenso se squipe de existat.

149. Plagæ occurrere. *Tom. 3. Scorp. aduers. Gnost. cap. 5. num. 35.*

SVM TVM à gladiatoribus, qui vel aduersarij petitionem corporis declinatione effugiunt, vel parmula excipiunt, vt sit frustra conatus. Vide supra: *In alium istum considerare.* *B. Hieron. contra Iouin.* Quasi de loco videmur cedere, & aduersario ferendi occasionem dare. Et: *directa spicula clypeo* refellere veritatis.

150. Plaudere in sinum. *Tom. 5. lib. de Pudic. cap. 6. num. 42.*

SI QVA vobis exempla in sinum plaudens, hoc est, tam grata vobis accidant, quæ informatam in animis vestris opinionem videantur confirmare; vt inde tacitam apud vos voluptatē sentiat, vestroque adfectui indulgeatis. Apud *Homer. ἐν θυμῷ χαίρειν*. *Tib. In tacito gaudere sinu.*

151. Plaudere parti. *Ibidē cap. 19. num. 160.*

LEgitur apud *Tertull. diuersæ parti supplaudere, vel subplaudere*, quasi suffragari & subscribere aliorum

aliorum sententia. Ab iis qui pedibus strepitum edunt, vel manuum complosione adprobant. Cicero: Pedem nemo in illo iudicio supposit.

152. Polycrate felicior. *Tom. 1. Apolog. cap. II. num. 173.*

POLYCRATES Sami Tyrannus, aureus fortunæ fœtus, cui ad nutum voluntatēque omnia fluxerunt. Sed qui tamen prosperum ad invidiā vsque vitæ cursum miserabili exitu in Mycalensis montis vertice cruce suffixus conclusit. Valer. Max. lib. 6. cap. 11.

153. Pompeio sublimior. *Ibidem.*

POMPEII clogium habes apud Cicer. Orat. pro Leg. Manil. Apud Plin. lib. 7. toto cap. 26. à quo ait non modò Alexandri Magni rerum splendorem æquatū, sed etiam Herculis propè ac Liberi. Cognomen tum Magni cum Alexandro commune, communem quoque sublimitatis titulum dedit.

154. In ponti aestu medio harere. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. c. 7. n. 50.*

VIRGIL. lib. 5.
*Saxi in procurrentibus hæsi. Et:
In scopulo lætantem breuib;que vadis.*
Et lib. 10.

Inscilicet vadis dorso dum pendet iniquo.

Que vti Tertullianicum, Prouerbialiter accipi possunt. Contrarium erit ex eodem lib.

Labitur atra secans, fluctibusque secundo.
Aënis autem aliquando accipitur pro ipsa maris crescentis decrescētisque commotione; hoc est, accessu siue incremento, vel recessu siue reciprocatione. Aliquando pro arena illa instabili, quæ absorbet & haurit omnia. Virgil.

*— Furi æstus arenæ. &:
— Aëtu miscetur arenæ.*

Similia illa: Harere in iisdem scopulis, in aqua, in vado, in salebra. Metaphoræ à nauigantibus ductæ, qui vado illisa navi cursum institutum tenere non possunt. Sic dum nauis æstu reciproco huc & illuc impellitur, neque progredi potest; vt significetur Prouerb. Se non extricare aut expedire, non satisfacere argumento, sed eodem relabi. Vide: *Fluctus utrimque.*

155. In præruptum imponere. *Tom. 3. lib. 4. aduers. Marc. c. 37. n. 607.*

PRÆRÛPTUM, substantiuè, vt: abruptum; quidquid altum & præceps, saxa prærupta, & mons præruptus, altus. Plin. Græcis τὸ Στεῖρον πρὸν, vnde procliuè præcipitium. Explicat se Tertullianus: *Sciens præceps utros homines, ipse illos in præruptum imposuit, vt sit: aperto periculo exponere, nec satis providere, ne quid mali contingat; vt si homini auarò & furi pecuniæ administratio committatur, adolecenti libidinoso pudicitia virginum.*

156. Profundum inenatabile. *Tom. 2. lib. de Idol. cap. ult. num. 169.*

QVI nauis excussi in maris profundum delabuntur, natatione vix vquam emergūt, de periculo ineluctabili. Vide *Hypobrychium*, &: *Naufragium*. Contrarium erit illud Virgil. 5.
Fundo vix tandem redditus imo est.
& lib. 6.

Adnabam terræ, & iam tuta tenebam.

157. Ad regulas perducere. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. c. 22. n. 153.*

REGLA, aliàs norma, est instrumentum fabrilè, quo structuræ longitudinem, an respondeat, exigunt fabri; & vitur Tertull. verbo fabrilè, examinandam Dei bonitatem. Hinc illa, *regula rectoris, amufsi exactior, ad perpendiculum & amufsim*. Rem diligenter expendere, vt omnibus suis partibus numerisque absolutè tractetur.

158. Sardanapalo mollior. *Tom. 1. lib. de Pall. cap. 4. nu. 79.*

SARDANAPALVS postremus Assyriorum Rex, vt muliere corruptior, inquit Iust. lib. 1. qui inter scortorum greges inuentus, purpuram colere, & muliebri habitu, cum mollitia corporis & oculorum lasciuia omnes feminas antiret, penla inter virgines partiri; adeò vt eius cognomen ob insignem mollietiem in Prouerbium abierit apud Græcos & Latinos.

159. Scenam decurrere & defaltare. *Tom. 3. lib. 3. adu. Marc. c. 11. n. 77.*

SCENA, propriè frons theatri, locus nimirum Actorum, obstructus peripetasmatis, è quo in proscenium acturi histriones prodibant. Frequenter pro ipsa fabula, Tragædia, aut Comædia. Virgil.

Scenis agitur Orestes,
id est, Tragædiis celebratus & frequenter actus. Horat.

Quam non adstricto percurrat pulpita fœco.
Pulpita, pro scena, hoc est, quàm inconditas & malè aptas conscribat comædias. Erit igitur decurrere scenam, perficere eius rei, quæ instituta erat, summam. Cicero: *Quæ abs te breuiter de arte decursa sunt. Decurrere scenam phantasmatis* Tertull. est, omninò & absolutè probare carnem Christi phantasma tantum fuisse, & in eo probando hætere. Sic Cæsar ad Cicer. lib. 8. *Scena totius rei*, hoc est, id in quo tota res vertitur, & consumi debet. Lib. adu. Valentin. appellat Tertull. *defultricem virtutem*, instabilem & malè firmam & motoriam; & inde: *defultorij* homines, à defultoribus equitibus. Propriè etiam vsurpat, vt *decurrere*; vt *defaltare*, sit saltu mimico representare. Nam in scena Orchestra, chori propria est, sicuti scena histrionū; in qua Mimi solebant suas actiones exhibere. ὀρχήστρα, ars saltandi, & ipsa saltatio, vt adludat ad vtrosque vtroque verbo, & ad scenicos histriones, & ad mimos, & ab iisdem diuerfas trahat Metaphoras.

160. Scalpellum immergere. *Tom. 1. lib. de Pall. c. 5. num. 103.*

SCALPELLVS, vel *scalpellum*, est scalprum chirurgicum, *φλεβοτομος*. Nescio an etiam *scalpella*, vt pistilla Plauto, pro pistillo. vulgò *læcolla*, à chirurgis tractum. Nam voce: *acerbitati*, videtur cholericus humoris in Vedio abundantia significari. Cicer. pro Sest. Non ea est medicina, quum sana parti corporis *scalpellum* adhibetur. Solent Chirurgi immerso *scalpello* venam incidere, & humorem redundantem elicere. Vfus erit Prouerbij in morborum animi medicina, vt & ea quæ consequuntur apud Tertull. *Catharticum dare*.

161. Scipione iustior & militarior. *Tom. 1. Apolog. c. 11. n. 173.*

PLINIUS lib. 7. nu. 27. Cato primus tres summas in homine res præstitisse existimatus est. Optimus orator, Imperator, Senator. Quæ mihi omnia etiam si non prius, attamen clarius fulsisse in Scipione Æmiliano videntur. Eiusdem laus apud Cicer. lib. de Amicit. Iustitia & bonitas in altero Scipione, Nafica, commendatur. Vtrumque tamen, & iustitiæ & militaris scientiæ studium Scipioni minori siue Æmiliano adtribuit Lælius apud Cicer. lib. eodem: Maior, siue Africanus, vtraque etiam laude excellit.

162. Scythia terrior. *Tom. 3. lib. 1. adu. Marc. cap. 1. num. 12.*

VIDE Adnotat. Pamelij. Gens *Scythica* omni memoria, & omnium ferè gentium scriptorumque existimatione ad bella & ad immanitatem magis, quàm ad vllum humanitatis studium nata.

163. Siluam cædere & truncare. *Tom. 1. Apolog. c. 4. n. 50. & 51. & lib. de Præsc. adu. her. c. 37. n. 222.*

QVO iure siluam meam cedis. quæ à Iure ciuili transfert omnia, hoc est: quid in meâ possessionem irruis? in meam messem falcem immittis? Apolog. *Totam illam veterem & squallentem siluam legum, nouis principalium rescriptorum & edictorum securibus, truncatis & caditis. Silua* Latinis, vt & Græcis *ἄλμη*, Metaphoricâs, pro copia & materia. Cicero: Omnis vbertas & quasi silua dicendi. &: Rerum & sententiarum silua. Hoc autem Prouerbum sumtum ab arboribus, quæ vel putantur ne siluescant sarmentis, & in omnibus partes, nimis fundantur, vel radicibus vnâ cum trunco exciduntur.

164. Siluam cædere, eradicare, & excavdicare. *Tom. 5. lib. de Pudic. c. 16. n. 135.*

QVANTA securi omnem siluam libidinum cedit, & eradicet, & excavdicet. Addit: *Ne quidquam de reciduis fruticare permittat.* Est penitus aliquid abolere, idemque cum superiore. Nam truncus est stipes ipse ramis & frondibus exutus. Caudex cū frondibus. Itaque truncare, & excavdicare, eadem.

165. Siluam ingentem commouere. *Tom. 5. lib. de Trinit. c. 16. n. 81.*

SILVAM Scripturarū commouere circa aliquid. Multa excutere, & vndique argumenta defumere, lato campo euagari.

166. Quanta filua. *Tom. 3. lib. de Anim. c. 2. num. 30.*

QVÆ vis? quæ copia? quàm ampla latèque patens materia?

167. Socrate sapientior. *Tom. 1. Apolog. c. 11. num. 173.*

NON modò hominum existimatione, sed Pythij Apollinis oraculo sapientissimus iudicatus *Socrates*, & cunctis prælati proditur. Plin. lib. 7. c. 31. Cicer. lib. de Amicit.

168. Solis pectines. *Tom. 3. lib. adu. Valent. cap. 3. num. 23.*

IN pectinibus, quibus comas vel discriminamus vel pectimus, radij densi & rari, à solarium radiorum similitudine, dicuntur; & reciproca Metaphora: *pectines solis*, quòd omnem in partem radios, quasi crenula instar pectinis, intercisos emittat. Vnde apud Lucret. Tela dici, quasi missiles, telorū in morem, radij. Et *ἄνηδρος ἀπόλλων*, Sol. At cū his verbis, puerorum terriculamenta, vt & *Lamiae turres*, significantur: consueuerunt fortassè nutrices, vel puerilem ciuitatum compefcere, vel obstinatam, dum caput sibi pecti non ferunt, contumaciam hinc verbis infringere, dum *pectines solis*, veluti strigiles, ad se adferri imperant.

169. Solis radio scriptum. *Tom. 3. lib. de Resurr. carn. c. 47. num. 341.*

PRO perspicuo, & eo quod claret. Nam quæ maximè constant, & maximè que in confesso sunt, ea sole clariora dicimus. Hinc illa: In sole caligare; Aduersus solem loqui. Lib. de Pudicit. c. 7. *Quibus exquirendis non lucerna speculo lumine, sed totius solis lancea opus est.*

170. In solido esse. *Tom. 5. lib. de Pudic. c. 10. num. 83.*

SECVRYM esse, & benè firmum, munitumque. Cui opponit: *Pendente vestigio ingredi*, &: *In gradu totum esse*, *Decursi de tenore*. Huic similia: Duabus ancoris fultum esse; In vado esse. Virgil. lib. 11.

*Multos alterna reuisens
Lusit, & in solido rursus fortuna locauit.*

171. Ad speculum respondere. *Ibidem c. 8. n. 64. lib. 4. adu. Marc. c. 31. n. 511.*

ADVERSVS speculum parabola, dixisse videtur pro sensu anagogico, siue ipsa anagoge, qui est

est sensus scripturarum, parabolarum, oraculorum mysticus & reconditus, quique interius & quasi sub cortice latet. Sic ad speculum respondere (vt in rebus fabrilibus ad regulam, amulsum, perpendiculum) erit omnia ea; quæ parabola proponunt, posse accommodari iis, quæ eadem significantur. Et, vt loquitur Tertull. exempla per-
aquiri.

172. Spongia Marcionis. Tom. 3. lib. 5. adu. Marc. cap. 4. n. 43.

VS vs spongie pictoribus in colore delendo. Quod patet ex Plin. lib. 35. cap. 10. de Pictorib. & de Protogene. Absterferat sepius, mutaue-
ratque penicillum; postremo, spongiam eam im-
pexit inuiso loco tabulæ. Anlon. in Epist. qua-
dam: Fucò tuæ emendationis adiecto impingas
spongiam, quæ imperfectum opus equi malè spu-
mantis abluat. Vfus etiam in extergendis men-
sis nummulariorum, præcipueque abacis, in qui-
bus scribebant, & inducta spongia corrigebant.
Et in palimpsestis, hoc est tabellis membranivè
deletis, in quibus stylo graphiario exarare so-
lemus. Hinc Augustus, Aiacem Tragediam,
quam conscriptam à se dederat, in spongiam decu-
buille dicebat, ad exemplum Aiacis, qui in fer-
rum incubuerat. Aristides in Orat. quadam & dē
dei τῆς ἐπιτομῆς παλινοδίας, ἀλλὰ πούτος ἰά-
σεται, nihil opus fuerit Stelichori palinodia siue
recantatione, sed spongia medebitur. Sic quum
Marcion, quos veller, sacra Scripturæ libros de-
leret (quod declaratum est supra: Abruptum am-
plissimum salve; & hoc loco statim subiungit: quæ
abtulit quæ seruaui) spongiam Marcionis appella-
uit, audaciam illam in expungendis Libris, & cen-
soria temeritate intercedendis.

173. Sportulam furunculus captat. Tom. 3. lib. 3. adu. Marc. c. 16. n. 111.

SPORTVLA, à sportulis sparteis, nummo-
rum receptaculis dicta, donarium, siue potius
obsonium, quod diuites Rom. saluatoribus da-
bant, ipsi secretò cenantes. Cui opposita Recta
cena; quam ciuiliores clientibus saluatoribus
suis legitimum conuiuium exhiberent; quæ olim
pauperibus tantum dabatur, postea diuites etiam
sportulam captare & exposcere cæperunt. Qui ve-
rò quum cliens non esset, nec ordinarius saluta-
tor, aliis sese ingerebat, & sportulam accipere igno-
tus contendebat, furunculus hoc loco dicitur. In
eum conueniet, qui falsò sibi quid vindicat, vt
Deus Marcionis nomen Christi.

174. Stipulam quis in alieno oculo faci-
lius perspicit, quàm in suo trabem.
Tom. 1. Apolog. c. 39. n. 510.

PROVERBIUM Euangelicum, Matth. 5. &
Luc. 6. quo philautia notatur eorum, qui alio-
rum vel minimis vitiis offenduntur, suis & ma-
ximis blandiuntur. & ἐπιτομή, stipula Tertullian. vul-
gata: editionis Interpreti: testuca. Horat.

Qui ne tuberibus propriis offendat amicum
Postulat, ignoscat verrucis illius æquum est.
Et aliud Prouerb. Pusulas alienas, vlceribus sca-
tens.

175. Sub sinu & tunica. Tom. 5. lib. de Fug. in
persecut. cap. 12. num. 89.

AD DIT Tertullian. vt furtiuo; & opponit:
Acoram toto mundo. Quidquid propatulo non
fit, sed insidiosè & clam, remotis arbitris, & alie-
na conscientia, sub sinu fieri dicitur. Sic: In si-
num conferre, vertere, id est, in priuatum com-
modum referre. Et Plinio Scarus dicitur rapina-
rum prouincialium sinus, qui in suæ auaritiæ vo-
raginem omnia conuerteret. In sinu gaudere, est
gaudium suum in vulgus non edere, nec palam
facere.

176. Sylla felicior. Tom. 1. Apolog. cap. 11.
num. 173.

HVIC Syllæ felicitatis ostetum datum est ful-
minè, vt ait Plin. lib. 2. c. 54. Vnus hominum,
inquit idem Plinius lib. 7. c. 44. ad hoc æui, Felicis
sibi cognomen asseruit. Quam temeritate cum
stultitia coniunctam eodem loco refellit.

177. Tanti vitreum, quanti margaritum?
Tom. 2. lib. ad Mart. c. 4. n. 58.

ISTVD non solum legitur apud Tertull. sed
Ictiam apud B. Hieron. Quo dicto summa rerū
inæqualitas significabitur. Margaritarum, aliàs
vniouum, summum inter gemmas pretium. Vi-
trum vilissimum, quod tamen margaritam men-
tiri potest, & imperitis imponere. Explicat se Ter-
tull. & hæc inter se confert, terrenam gloriam, glo-
riam cælestem, præmium laudis humane, diuinam mer-
cedem.

178. Tempus omnia reuelat. Tom. 1. Apo-
log. c. 7. n. 102.

SENEC A: Veritatem dies aperit. Horat.
Quidquid sub terra est, in apricum proferet etas,
Deficiet, condetque nitentia. -
ὁ χρόνος πάντων βασανιστής, tempus omnia ex-
plorat. Et Sophocli χρόνος dicitur πᾶσι ὁρᾶν ἔ-
χειν, καὶ πάντ' ἀναπλοῦσθαι, omnia videre &
audire, etiam apertum prolaturum. Atque hinc:
Veritas Temporis filia, aptè dicitur, quæ tempo-
ris progressu, quum aliquandiu delituerit, in lu-
cem emergat. Hinc illud: Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν
ἀληθεῖαν χρόνος. At veritatem tempus in lucem
eruit.

179. Terræ filij. Ibidem c. 10. n. 162.

VIDEANTVR Adnotat. Pamelij. Terræ filios
(inquit Tertull.) vulgus vocat, quorum genus in-
certum est; γίγαντες, & inde Gigantes, quali è ter-
ra nati. Apud Iuuenal. Fraterculus Gigantum, pro
ignoto. Perlius: Progenies terræ. Vide supra: De
caelo superuenit.

180. Terram grauem imprecari. *Tom. 1. lib. de Testim. animæ c. 4. n. 21.*

SOLEBANT antiqui, vt ex omnibus ferè patet Latinis Poëtis, manibus eius, cuius memoriam, vt Tertull. ait: *quum alicuius offensa morsu facerent, & maledicere vellent, terram grauem imprecari; eius verò cui gratiam deberent, ossibus & cineribus refrigerium comprecari. Et mente præfertifim Februario duodecim continentis dies, pro impetranda mortuorum manibus quiete, populus lustrationes & piacula faciebat. Hinc illa:*

*Molliter ossa cubent,
Et cinerem tellus non onerosa premat.
Ossa quæta precor tuta requiescere in urna,
Et sit humus cineri non onerosa tuo.*

181. Thales in puteum. *Tom. 3. lib. de Anim. cap. 6. num. 89.*

VIDE hoc Prouerbiu tractatum à Platone in Theætero. De iis qui nec pro p̄gibus prospiciunt. *Thales* è septem Græciæ sapientibus vnus & primus, dum cœlestia intentius contemplantur, in foueam incidit. Hinc à verula siue ab ancilla irrisus.

182. Themistocle sublimior. *Tom. 1. Apol. cap. 11. num. 173.*

MILITAREM illum appellat Tertull. Hinc legendum videtur *militarior*, vel militia aut militaris artis peritior. Ipsius autem adolescentis gloria emicuit bello Medico, pugna Marathonica, sub auspicijs Miltiadis. Deinde aliquot annis post Dux Atheniensium, aduersus Xerxis naualeis copias ad Salaminem memorabili cum laude, conflixit.

183. Titulum dispungere. *Tom. 5. lib. de Monog. cap. 8. num. 55.*

DISPUNGERE rationes apud Iureconsultos est computum, vt vulgò loquimur, examinare; siue, vt Papinian. describit, conferre accepta & data; & alibi: percontari, examinare, describere rationes, pro eo quod est *dispungere*. Aliud est expungere, quod est punctis circumducere & tollere, & quasi rem confectam eximere è codice. Vtitur Tertull. Metaphora à ratiocinatoribus ducta, & à censoribus, qui in tabulas referunt nomina & titulos eorum qui profitentur. Si Prouerbialiter vsurpare placet, erit: rationem vel causam, iustane sit an contrà, expendere; vel diiudicare idoneusne sit quis ad munus aliquod obeundum, & suis dotibus adfatim instructus. Lib. 4. aduers. Marc. Creatorem vocat iudicem & *dispunctorem* meritorum. Lib. 5. *dispunctionem boni atque mali operis*. Lib. de Patient. *omnis iniuria quum patientiam offenderit, eodem exitu dispungitur, quo reſum in petra libratum & obrusum*; hoc est: euanesceat & irritus erit conatus, vti euanescent ea quæ delentur siue dispunguntur, pro expunguntur.

184. Titulum incidere. *Tom. 3. lib. 1. aduers. Marc. cap. 9. num. 57.*

INCIDERE est notare aliquid in monimentis rerum gestarum. Cicero: *Incidere elogium* (aliis, & Mureto imprimis eelogium) in sepulcro, in æs, in marmore. Plin. de Pomp. Magno cap. 26. lib. 7. commemorat titulos victoriarum & triumphorum notatos. Quem ad morem adlusit Tertull. vt sit, publico cognomento honorare vel infamare, & eelogio nobilitare.

185. Tullio eloquentior. *Tom. 1. Apolog. c. 11. num. 173.*

M Tullij eelogium habes lib. 7. num. 30. apud Plin. vbi eum vocat facundie Latiarumque litterarum parentem. Quintil. lib. 9. Inſtit. In quem, ait, copiam Platonis, vim Demosthenis, suauitatem Iſocratis fuisse transfusam.

186. Vanitatem vanitate depellere. *Tom. 3. libro 4. aduersus Marcionem cap. 30. num. 496.*

EST artem arte, mendacium mendacio eludere. Friuolum argumentum, & ad rem non accommodatum, friuolo & alieno infringere & refellere. Illa perſimilia: Cum vulpe vulpinarij, cum Cretenſi cretizare.

187. Venas deducere. *Tom. 5. lib. de Trinit. c. 29. n. 131.*

TRANSLATIO ducta à fontibus, vnde riuus & quasi venæ aquarum deducuntur. Hinc illa: Diuite vel tenui venæ, quòd fontium alij angustiore venâ manent, alij maiore, vt flumen efficiat, vel etiam à metallis, quorum venæ vt genere, ita copia interdum differunt. Quintil. Pleniorè canali fluunt. Et Poëta venas ab Homero tanquam Poëticos fonte, venas duxisse dicuntur.

188. Via eadem sursum & deorsum. *Tom. 3. lib. 2. adu. Marc. c. 28. n. 195.*

HO C Prouerbiu Heraclito vsurpatu, transferre videtur Tertull. ad suam argumentandi rationem. Nam eò faciunt: Super, & Infra se. Hæc quidem ad dignitatem, illa sursum ac deorsum ad locum spectantia. Hoc enim verè est aduersus Marcionè Antitheseis æmulas facere, quæ non solum in sententijs, si ignorauit, omnino non sciuit, sed in vocabulis, quæ dixi, consistant. Heraclitus vsurparit fortè in Physicis discipulis hoc obscurius dictum, quum Sursum ac deorsum in loci ratione sint ex numero eorum quæ dicuntur *ὑπὸς π*, siue Relata. Cicero: Ferri *sursum* rectis lineis, &: *deorsum* ad lineam. Atque ita Tertull. argumentationè suam *ὑπερβαλλῶ* Heracliti axioma probat.

189. *Viua voce. Tom. 3. lib. de Præscript. adu. heret. cap. 21. num. 128.*

Hic statim opponitur: *per Epistolas*, subintell. prædicando. *Viua vox*, quasi viuida atque efficax ab ipso pronuntiantis ore percepta, in qua natia & genuina elucescit gratia, & actio cum motu, quæ in orationis est vita, inhærescit. Quæ omnia à scriptura, quæ veram viuamque vocem tantum imitatur, sunt sciuncta. Quintil. Actio orationis quasi vita est; rerum inuentio osium instar est; ordo neruos imitatur, elocutio carnem, cutem & colorem refert; memoria spiritus vice fungitur. Quibus omnibus accedit pronuntiatio velut motus quidam vitalis. Nullum enim certius argumentum vitæ, quàm motus, vnde flumina viuæ, à motu. B. Hieron. in Præfat. Gen. Habet nescio quid latentis energiæ *viua vox*. Huic opponit, vt dixi, Tertull. *per Epistolam prædicare*. Et aliis: Muti magistri, quæ sunt scripta eorum,

qui eruditi ingenij monumenta posteritati litteris mandata reliquerunt; quasi vocis & vitæ experres.

190. *Vmbram sine lumine colorare. Tom. 3. lib. adu. Hermog. cap. 2. num. 12.*

AB arte pictoria, quam Hermogenes exercuerat, tractum. Prima picturæ initia (inquit Plin.) *umbra* hominis lineis circumducta; quæ linearis dicta; secunda singulis coloribus, & monochromatos appellata. Itaque prima sine vilo colore fuit, adeo vt quos pingerent, adscribere esset institutum. Deinde lineæ colorari cæptæ testa vitæ. Cuiusmodi picturæ in arte rectorica par est; *χρῶμα*, quæ est aræ iacens efformatio & superficialis descriptio, futuri operis specimen exhibens. Detorquebitur ad sermonis, argumenti, rei demonstratæ obscuritatem.

TERTULLIANUS
de orationibus
lib. 3. cap. 2. num. 12.